

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговина

Predmet broj: S1 1 K 036818 21 Kri

Datum: objavljivanja 20.10.2022. godine
pismenog otpravka 13.12.2022. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Mira Smajlović, predsjednik vijeća
Sudija Zoran Božić, član
Sudija Mediha Pašić, član

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

protiv

RATKA ĐURKOVIĆA

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine: Dika Omerović

Branilac optuženog Ratka Đurkovića: advokat Milenko Zelenović

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudije Mire Smajlović, kao predsjednika vijeća, te sudija Zorana Božića i Medihe Pašić, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravnog savjetnika Amele Spahić, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Ratka Đurkovića, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkama a) i d) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa krivičnom djelom Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka f) KZ BiH i krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) KZ BiH, sve u vezi sa članom 180. stav 2. KZ BiH, povodom optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj T20 0 KTRZ 0011538 20 2 od 08.02.2021. godine, koja je potvrđena dana 11.02.2021. godine, a izmijenjena dana 18.08.2022. godine, nakon održanog usmenog i javnog glavnog pretresa, u prisustvu tužiteljice Tužilaštva BiH u zamjeni, Zorice Đurđević, branioca optuženog, advokata Milenka Zelenovića, u odsustvu optuženog Ratka Đurkovića, donio je i dana 20.10.2022. godine, javno objavio sljedeću:

P R E S U D U

Optuženi RATKO ĐURKOVIĆ, sin Miće i Živke, djevojački Mičić, rođen 12.09.1943. godine u selu Donja Trnova, opština Ugljevik, nastanjen u ..., JMB: ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., po zanimanju profesor, penzioner, oženjen, otac dvoje djece, završio Školu rezervnih oficira u Bileći i Smederevskoj Palanci 1964/1965. godine, ima čin majora, vodi se u vojnoj evidenciji u Ugljeviku, odlikovan Srebrnom medaljom JNA, srednjeg imovnog stanja, ranije neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak,

na osnovu odredbe člana 284. tačka c) ZKP BiH

OSLOBAĐA SE OD OPTUŽBE

da je:

u periodu od početka aprila 1992. godine pa do kraja oktobra 1992. godine, u okviru širokog i sistematičnog napada vojnih, policijskih i paravojnih snaga Republike Srpske, usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na području opštine Ugljevik, zajedno sa optuženim N.R., komandantom Prve majevičke brigade Vojske Republike Srpske (VRS), protiv koga je postupak razdvojen Rješenjem Suda BiH, broj S1 1 K 036818 21 od 30.04.2021. godine, znajući za taj napad i da njegove radnje čine dio tog napada i za vrijeme rata u BiH između Vojske Republike Srpske i Armije R BiH, optuženi Đurković Ratko, na dužnosti *de iure* i *de facto* komandanta Prvog bataljona Prve majevičke brigade VRS, kršeći pravila međunarodnog humanitarnog prava iz člana 52. stav 1. Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12.08.1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I) i člana 3. stav 1. tačka a), te člana 12., člana 13. i člana 14. III Ženevske konvencije o ratnim zarobljenicima od 12.08.1949. godine, učestvovao u progonu civilnog bošnjačkog stanovništva na području opštine Ugljevik na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, na način da je komandovao napadom na selo Tursunovo Brdo, opština Ugljevik, u kojem je živjelo bošnjačko stanovništvo, u kojem napadu su NN pripadnici jedinica koje su bile pod njegovom stvarnom i efektivnom kontrolom, ubili civile bošnjačke nacionalnosti, prisilno preselili nesrpsko civilno stanovništvo i neopravdano uništili imovinu lica nesrpske nacionalnosti u velikim razmjerama, te ubili ratne zarobljenike, tako što je:

1. Kao nadređena osoba na dužnosti *de iure* komandanta Prvog bataljona Prve majevičke brigade, sa stvarnom i efektivnom kontrolom nad pripadnicima Prvog bataljona Prve majevičke brigade, te nad pripadnicima jedinica pridodatih i pretpočinjenih komandantu Prvog bataljona Prve majevičke brigade i to Jedinica za specijalne namjene „Mandini lavovi“, Paravojna jedinica „Profini“, „Vod iz Trnove“, „Vod iz Mauzerove garde“, jedinica Stanice javne bezbjednosti Ugljevik, koji su, u periodu od 19.07.1992. godine do 25.07.1992. godine, pod neposrednom komandom optuženog, izvršili napad na selo Tursunovo Brdo, opština Ugljevik, kojom prilikom su iz vatrenog oružja NN pripadnici navedenih jedinica ubili četiri civila bošnjačke nacionalnosti i to: šezdesetpetogodišnju Alić Raziju, rođenu 20.11.1927. godine, sedamdesetdevetogodišnju Zehić Ajšu, rođenu 1913. godine, četrdesetjednogodišnjeg Serdarević Esada, rođenog 1950. godine i četrdesetdevetogodišnjeg Omerović Azema, rođenog 1943. godine, zapalili 55 kuća i

popratnih objekata u vlasništvu Bošnjaka, a cjelokupno bošnjačko stanovništvo, preko 200 civila Tursunovog Brda, prisilno istjerali iz sela, za koje vrijeme je optuženi Đurković Ratko bio fizički u blizini mjesta gdje su se dešavala ubistva, prisilno preseljenje stanovništva i uništenje imovine i u cilju rukovođenja i komandovanja, posmatrao tok akcije – napada, pa iako je znao da je zločin počinjen, jer je od službe vojne bezbjednosti, od sredstava javnog informisanja, pisanih izvještaja o akciji, imao dovoljne i dostupne informacije o zločinu u Tursunovom Brdu, koje su bile takve prirode da su ukazivale na potrebu istrage da je zločin izvršen, pa je i pored toga propustio da poduzme nužne i razumne mjere da izvršiocu tog djela budu kažnjeni;

2. Kao nadređena osoba na dužnosti de iure komandanta Prvog bataljona Prve majevičke brigade, sa stvarnom i efektivnom kontrolom nad pripadnicima Prvog bataljona Prve majevičke brigade, te nad pripadnicima jedinica koje su učestvovala u napadu i to Jedinica za specijalne namjene „Mandini lavovi“, Paravojna jedinica „Profini“, „Vod iz Trnove“, „Vod iz Mauzerove garde“, Jedinica Stanice javne bezbjednosti Ugljevik, koje su pridodate i pretpočinjene komandantu Prvog bataljona Prve majevičke brigade, koja je u periodu od 19.07.1992. godine do 25.07.1992. godine izvršila pješadijski napad na položaje Armije BiH na lokalitetu Tursunovo Brdo, opština Ugljevik, kojom prilikom su NN pripadnici navedenih jedinica, nakon zarobljavanja Salihbegović Enesa i Muhamedbegović Omera, pripadnika Armije BiH, udarcima oštrim predmetima u predio vrata i udarcima tupim predmetom lišili ih života, za koje vrijeme je optuženi Đurković Ratko bio fizički u blizini mjesta gdje su se dešavala ubistva, posmatrao tok akcije – napada na Tursunovo Brdo, pa iako je znao da je zločin počinjen, jer je od službe vojne bezbjednosti, od sredstava javnog informisanja, pisanih izvještaja o akciji, imao dovoljne i dostupne informacije o zločinu u Tursunovom brdu, koje su bile takve prirode da su ukazivale potrebu istrage, da je zločin izvršen, pa je i pored toga propustio da poduzme nužne i razumne mjere da izvršiocu tog djela budu kažnjeni,

dakle, u okviru širokog i sistematičnog napada, usmjerenog protiv civilnog stanovništva na području opštine Ugljevik, znajući za taj napad i da njegove radnje čine dio napada, učestvovao u progonu bošnjačkog civilnog stanovništva na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, u vezi sa ubistvom i prisilnim preseljenjem stanovništva, kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata prema civilnom stanovništvu u vezi

sa protupravnim, samovoljnim i vojnim potrebama, neopravdanim uništavanjem imovine u velikim razmjerama i kršeći pravila međunarodnog prava prema ratnim zarobljenicima u vezi sa ubistvima, znajući da su njegovi podređeni učinili krivično djelo ubistvo civila i ratnih zarobljenika, prisilno preseljenje stanovništva i neopravdano uništavanje imovine, kao nadređena osoba, propustio da preduzme nužne i razumne mjere da učinioci tih djela budu kažnjeni,

čime bi optuženi Đurković Ratko počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkom a) i d) KZ BiH i u vezi sa krivičnim djelom Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka f) KZ BiH i krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 2. istog Zakona.

**

Optuženi se, u skladu sa odredbom člana 189. stav 1. ZKP BiH, oslobađa dužnosti naknade troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

Na osnovu odredbe člana 198. stav 3. ZKP BiH, srodnici oštećenih se sa imovinskopравnim zahtjevima upućuju na parnicu.

O b r a z l o ž e n j e

I KRIVIČNI POSTUPAK

Optužnica i glavni pretres

1. Optužnicom Tužilaštva BiH broj T20 0 KTRZ 0011538 20 2 od 08.02.2021. godine, koja je potvrđena dana 11.02.2021. godine, optuženima Radomiru Nediću i Ratku Đurkoviću stavljeno je na teret da su počinili krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkom a) i d) KZ BiH, u vezi sa krivičnim djelom Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka f)

KZ BiH i krivičnim djelom Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) KZ BiH, sve u vezi sa članom 180. stav 2. KZ BiH.

2. Tužilaštvo je dana 18.08.2022. godine dostavilo izmijenjenu optužnicu, iz koje je izostavilo optuženog Radomira Nedića, obzirom da je protiv istog postupka razdvojen još u fazi nakon potvrđivanja optužnice, a zbog njegovog lošeg zdravstvenog stanja.

3. Optuženi Ratko Đurković se na ročištu za izjašnjenje o krivnji, održanom dana 25.05.2021. godine, izjasnio da nije kriv za počinjenje krivičnih djela koja mu se stavljaju na teret potvrđenom optužnicom.

4. Glavni pretres u predmetu počeo je dana 05.07.2021. godine čitanjem potvrđene optužnice Tužilaštva BiH, te iznošenjem uvodnih riječi Tužilaštva i odbrane.

5. U svojoj uvodnoj riječi, postupajuća tužiteljica navela je da će u dokaznom postupku Tužilaštvo dokazivati da je krivično djelo koje se optuženom stavlja na teret počinjeno u okviru širokog i sistematičnog napada koji se odvijao u periodu od aprila do oktobra 1992. godine, na koje okolnosti će svjedočiti svjedoci koji će potvrditi da su izvršeni napadi od strane VRS na mjesta njihovog stanovanja, odnosno, da su isti počinjeni na osnovu ili u cilju politike vojnog i civilnog rukovodstva opštine Ugljevik. Dalje je tužiteljica istakla da će u toku postupka provesti dokaze koji potkrijepljuju navode optužnice da je Ratko Đurković imao znanje o postojanju i prirodi širokog i sistematičnog napada na civilno stanovništvo bošnjačke nacionalnosti Tursunovog Brda i susjednih mjesta, kao i da je svojim radnjama uzeo aktivno učešće u istim. S tim u vezi, tužiteljica je navela da odgovornost optuženog proizilazi iz činjenice da je isti, u vrijeme počinjenja krivičnog djela, bio na dužnosti de iure i de facto komandanta Prvog bataljona Prve majevičke brigade VRS i učestvovao u progonu civilnog stanovništva na području opštine u kojem je živjelo stanovništvo bošnjačke nacionalnosti, a u kojem napadu su NN pripadnici jedinica pod njegovom stvarnom i efektivnom kontrolom ubili civile, prisilno preselili nesrpsko civilno stanovništvo, lišili života ratne zarobljenike i neopravdano uništili imovinu lica nesrpske nacionalnosti velikih razmjera.

6. Odbrana je zadržala svoje pravo da uvodnu riječ iznese nakon što se izvedu dokazi Tužilaštva BiH.

7. Glavni pretres okončan je iznošenjem završne riječi odbrane optuženog, dana 30.09.2022. godine.

B. PROCESNE ODLUKE

Ponovni početak glavnog pretresa (član 251. stav 2. ZKP BiH)

8. U toku glavnog pretresa u ovom krivičnom postupku, na nastavcima glavnog pretresa održanih na dane 23.08.2021. godine i 23.08.2022. godine, predsjednica sudećeg vijeća konstatovala je da je između nastavaka glavnog pretresa od 13.07.2021. i 23.08.2021., te 17.05.2022. i 23.08.2022. godine, proteklo više od 30 dana, te je u smislu odredbe člana 251. stav 2. ZKP BiH, Vijeće je donijelo odluku da glavni pretres počinje iznova, međutim, stranke i branilac saglasile su se da se ponovo ne čita ranije pročitana potvrđena optužnica i na glavnom pretresu izmijenjena optužnica, kao i da se do tada provedeni dokazi ne provode iznova, odnosno da se svjedoci ne pozivaju ponovo i saslušavaju, nego da se koriste iskazi dati na ranijem glavnom pretresu.

9. U vezi s tim, imajući u vidu odredbu člana 251. stav 2. ZKP BiH, kao i prethodnu saglasnost stranaka i branioca u tom pravcu, Vijeće nije ponovo izvodilo dokaze, već su svi ranije izvedeni dokazi prihvaćeni u ovom postupku.

Izuzeci od neposrednog izvođenja dokaza (član 273. stav 2. ZKP BiH)

10. Odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH propisano je da se po odluci sudije, odnosno vijeća, mogu pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu zapisnici o iskazima datim u istrazi, samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno oboljele ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih uzroka.

11. Na glavnom pretresu održanom dana 07.09.2021. godine, Vijeće je prihvatilo prijedlog Tužilaštva da se na osnovu odredbe člana 273. stav 2. ZKP BiH pročitaju izjave svjedoka Cvijetina Ilića i Brane Despotovića, obzirom da su svjedoci u međuvremenu preminuli. Iskazi su, uz izvod iz matične knjige umrlih, uloženi u spis predmeta.¹

12. Također, na glavnom pretresu održanom 02.11.2021. godine, iz razloga smrti svjedoka, u skladu sa odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH, pročitani su iskazi svjedoka Envera Velagića, Rašida Zehića, Petra Lazića i Radomira Lazića.²

13. Tužilaštvo je dana 20.05.2022. godine Sudu dostavilo prijedlog da se kao dodatni dokaz optužbe pročitava iskaz svjedoka Nedima Alića i to samo na okolnosti postavljanja imovinskopravnog zahtjeva u odnosu na oštećenu Raziju Alić. Odbrana se saglasila s navedenim prijedlogom, ističući da je saglasna da se iskaz tog svjedoka pročita samo u navedenom dijelu, obzirom da bi se protivila u slučaju čitanja iskaza u cjelosti.³ Na glavnom pretresu od 23.08.2022. godine, iskaz svjedoka Nedima Alića pročitan je samo u dijelu podnošenja imovinskopravnog zahtjeva, zbog smrti oštećene Razije Alić.

Vještačenje zdravstvenog stanja svjedoka Ivana Đurića

¹ Zapisnik o saslušanju svjedoka Cvijetina Ilića, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTNZRZ 0011920 97 od 04.09.2013. godine, Izvod iz matične knjige umrlih za lice Ilić Cvijetin, opština Ugljevik, broj 02/1-202-1-298/21 od 20.08.2021. godine (dokaz T-1); Zapisnik o saslušanju svjedoka Brane Despotovića, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTNZRZ 0011920 97 od 12.08.2013. godine, Izvod iz matične knjige umrlih za lice Brano Despotović, opština Banja Luka, broj 02/1-202-1-297/21 od 20.08.2021. godine (T-2)

² Zapisnik o saslušanju svjedoka Envera Velagića, Munistarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona, broj 08-05/3-2/13 od 22.11.2013. godine, Izvod iz matične knjige umrlih za lice Enver Velagić, opština Teočak, broj 05-10-08-7761/2021 od 13.09.2021. godine (T-6); Zapisnik o saslušanju svjedoka Petra Lazića, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTNZRZ 0011920 97 od 18.09.2013. godine, Izvod iz matične knjige umrlih za lice Petar Lazić, opština Bijeljina, broj 02/1-202-1-129/19 od 21.06.2019. godine (T-7); Zapisnik o saslušanju svjedoka Rašida Zehića, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj KTN – RZ. 134/97 od 16.10.2006. godine, Izvod iz matične knjige umrlih za lice Rašid Zehić, grad Tuzla, broj 09/1-10-4-3439/20 od 01.09.2020. godine (T-8) i Zapisnik o saslušanju svjedoka Radomira Lazića, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTNZRZ 0011920 97 od 24.06.2013. godine, Izvod iz matične knjige umrlih za lice Radomir Lazić, opština Bijeljina, broj 02/8-202-1-1922/18 od 29.05.2018. godine (T-9)

³ Zapisnik o saslušanju svjedoka Nedima Alića, MUP Tuzla, broj 08-05/3-2-/13 od 04.10.2013. godine (T-171)

14. Obzirom da se svjedok optužbe, Ivan Đurić, nije odazvao pozivu Suda BiH na glavni pretres, zbog navodne nemogućnosti putovanja iz Bijeljine iz razloga narušenog zdravstvenog stanja, Sud je izdao naredbu za vještačenje⁴ po vještaku specijalisti ortopedije i traumatologije, da na osnovu medicinske dokumentacije, sačini nalaz i dā mišljenje na okolnost utvrđivanja opšteg zdravstvenog stanja ovog svjedoka, te da li je isti, usljed ustanovljene zdravstvene dijagnoze, sposoban da pristupi na Sud BiH radi svjedočenja na glavnom pretresu u predmetnom krivičnom postupku, odnosno na putuje na relaciji Ugljevik – Sarajevo – Ugljevik.

15. Vještak Faruk dr Kulenović je dana 29.10.2021. godine sačinio Nalaz i mišljenje⁵ u kojem je naveo da svjedok Ivan Đurić ima ustanovljenu dijagnozu ..., ali da je, uz adekvatan transport, sposoban da dođe na Sud BiH, odnosno, da položaj tijela tokom vožnje ne bi mogao pogoršati tegobe koj su eventualno prisutne. Vještak je dalje pojasnio da se radi o ..., ali da bi se, uz mogućnost odmora prilikom putovanja, mogao odazvati na poziv Suda.

16. Obzirom na ovakav nalaz vještaka, postupajuća tužiteljica je, na glavnom pretresu održanom 09.11.2021. godine predložila da se svjedok sasluša putem video link veze iz Okružnog suda u Bijeljini, koji prijedlog je i usvojen od strane Vijeća, te je svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom 30.11.2021. godine.

Odbijanje Prijedloga Tužilaštva BiH za prihvatanje utvrđenih činjenica

17. Tužilaštvo BiH je dana 09.06.2021. godine dostavilo Sudu BiH Prijedlog za prihvatanje činjenica utvrđenih u presudama MKSJ i to u predmetima *Tužilac protiv Radoslava Brđanina (IT-99-36-T)* i *Tužilac protiv Momčila Krajišnika (IT-00-39-T)*, a sve u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju predmeta i u skladu sa članom 13. i članom 15. ZKP BiH.

18. U obrazloženju Prijedloga navedeno je da odredba člana 4. Zakona o ustupanju predmeta omogućava da sud formalno primi na znanje činjenice koje su utvrđene

⁴ Naredba Suda BiH, broj S1 1 K 036818 21 Kri od 21.10.2021. godine

⁵ Nalaz i mišljenje vještaka, dr Faruk Kulenović, od 28.10.2021. godine, sa prilogom medicinska dokumentacija svjedoka Ivana Đurića

pravomoćnim presudama MKSJ, a da se te činjenice ne moraju uvoditi preko svjedoka ili drugih dokaznih sredstava. Nadalje, Tužilaštvo je istaklo kako je svrha formalnog priznanja postizanje sudske ekonomičnosti i osiguranje ekspeditivnosti postupka, što se naročito odnosi na predmete ratnih zločina ili zločina protiv čovječnosti u kojima Tužilaštvo mora dokazati veliki broj opštepoznatih ili osnovnih elemenata koji se direktno ne odnose na postupke optuženog. Bez obzira na prihvatanje činjenice kao dokazane, Tužilaštvo je navelo da optuženi zadržava neometano pravo da tu činjenicu osporava na isti način kao i bilo koju drugu predloženu činjenicu kojom potkrijepljuje optužbe protiv njega i u vezi s kojom je Tužilaštvo provelo dokaze. U daljem obrazloženju Prijedloga, Tužilaštvo se osvrnulo na kriterije koje je utvrdio MKSJ, a koji su se ustalili u praksi Suda, a to su sljedeći: činjenica mora biti jasna, konkretna i prepoznatljiva; činjenica mora biti ograničena na zaključke o činjenicama i ne smije uključivati pravne karakterizacije; činjenica mora imati određenu relevantnost za pitanja u tekućem postupku; činjenica ne smije biti predmet trenutnog žalbenog postupka ili preispitivanja; činjenica ne smije potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog; činjenica ne smije biti predmet razumnog spora među stranama u predmetu; činjenica se ne smije zasnivati na sporazumima o priznanju krivnje u ranijim predmetima. Tužilaštvo smatra da svaka od činjenica taksativno navedenih u dodatku Prijedloga ispunjava kriterije za prihvatanje kao utvrđenih činjenica. Tužilaštvo je također istaklo da, u slučaju da Prijedlog bude prihvaćen od strane Suda, neće se smanjiti broj svjedoka ili materijalnih dokaza koje je planiralo provesti do kraja ovog postupka, a iz razloga što se isto rukovalo realnom mogućnošću prihvatanja činjenica predloženih u ovom Prijedlogu.

19. U vezi dostavljenog Prijedloga, u svom pismenom izjašnjenju, odbrana je navela da se istom protivi iz razloga što se činjenice utvrđene u pomenutim predmetima MKSJ ne mogu prihvatiti kao relevantne u ovoj pravnoj stvari, kao i da ti postupci nemaju dodirnih tačaka sa konkretnim postupkom da bi se neke činjenice eventualno mogle smatrati utvrđenim. S tim u vezi, odbrana je navela da se u pomenutim presudama MKSJ nigdje ne navode događaji opisani u činjeničnom supstratu optužnice i koji se optuženom stavljaju na teret, kao ni to da postoji bilo kakva veza sa lokalitetom koji je pobliže naveden i opisan u predmetnoj optužnici. Imajući u vidu navedeno, odbrana je predložila da Sud odbije Prijedlog Tužilaštva kao neosnovan.

20. Nakon što je razmotrilo Prijedlog Tužilaštva BiH, kao i argumente odbrane u pismenom izjašnjenju, Vijeće je isti odbilo kao neosnovan. Naime, član 4. Zakona o ustupanju daje mogućnost Sudu da iskoristi ranije utvrđene činjenice pravomoćnim odlukama MKSJ u cilju ekonomičnosti postupka, istovremeno štiteći prava optuženog na pravično suđenje. Naime, Zakon o ustupanju predmeta mora se tumačiti kao *lex specialis* u odnosu na ZKP BiH, odnosno odredbe članova 15. i 273., koje se odnose na načelo slobodne ocjene dokaza i neposrednog izvođenja dokaza. Međutim, iako se teret dokazivanja prebacuje sa optužbe na odbranu, bitno je napomenuti da tako utvrđene činjenice predstavljaju oborivu pretpostavku, što znači da odbrana u svakom trenutku može osporavati navedene činjenice.

21. Opće shvatanje utvrđenih činjenica, kako to pokazuje sudska praksa Suda BiH⁶ i praksa MKSJ⁷, jeste da one stvaraju pravnu pretpostavku vrijednosti te pojedinačne

⁶ Neka od rješenja o utvrđenim činjenicama koja su donijela pretresna vijeća Suda BiH:

Rješenje u predmetu protiv *Radovana Stankovića*, predmet br. X-KR-05/70 od 13.7.2006. g; Rješenje u predmetu protiv *Gcjka Jankovića*, predmet br. X-KR-05/161 od 4.8.2006. g; Rješenje u predmetu protiv *Miloša Stupara i dr. (Kravica)*, predmet br. X-KR-05/24 od 3.10.2006. g; Rješenje u predmetu protiv *Momčila Mandića*, broj X-KR-05/58 od 5.2.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Kreše Lučića*, br. X-KR-06/298 od 27.3.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Nenada Tanaskovića*, predmet br. X-KR-06/165 od 26.6.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Žejka Leleka*, predmet br. X-KR-06/202 od 3.7.2007. g; drugo Rješenje u predmetu protiv *Momčila Mandića*, predmet br. X-KR-05/58 od 5.7.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Žejka Mejakića i dr.*, predmet br. X-KR-06/200 od 22.8.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Mitra Raševića i Save Todović*, predmet br. X-KR-06/275 od 2.10.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Jadranka Palje*, predmet br. X-KR-06/290 od 14.11.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Milorada Trbića*, predmet br. X-KR-07/386 od 13.12.2007. g. , Rješenje u predmetu *Paško Ljubičić* broj X-KR-06/241 od 07.01.2008. godine, rješenje u predmetu *Zdravko Mihajević* broj X-KR-07/330 od 07.04.2008. godine i rješenja u predmetu *Predrag Kujundžić* broj X-KR-07/442 od 07.05.2008. godine i od 08.05.2008. godine

Neke od usmenih odluka o utvrđenim činjenicama koje su kasnije uključene u prvostepenu presudu:

Prvostepena Presuda u predmetu protiv *Neđe Samardžića*, predmet br. X-KR-05/49 od 7.4.2006. g, str. 10.-13.; prvostepena Presuda u predmetu protiv *Dragcja Paunovića*, predmet br. X-KR-05/16 od 26.5.2006. g, str. 13.; prvostepena Presuda u predmetu protiv *Bobana Šimšića*, predmet br. X-KR-05/04 od 11.7.2006. g, par. 49; prvostepena Presuda u predmetu protiv *Nikole Kovačevića*, predmet br. X-KR-05/40 od 3.11.2006. g, str. 19.; prvostepena Presuda u predmetu protiv *Marka Samardžije*, predmet br. X-KR-05/07 od 3.11.2006. g, str. 15.-18.; prvostepena Presuda u predmetu protiv *Radislava Ljubicinca*, predmet br. X-KR-05/154 od 8.3.2007. g, str. 15.-20.

Preispitivanje rješenja pretresnih vijeća o utvrđenim činjenicama u drugostepenim presudama:

Drugostepena Presuda u predmetu protiv *Dragcja Paunovića*, predmet br. X-KRŽ-05/16 od 27.10.2006. g, str. 5.; drugostepena Presuda u predmetu protiv *Neđe Samardžića*, predmet br. X-KRŽ-05/49 od 13.12.2006. g, str. 8.-12.; drugostepena Presuda u predmetu protiv *Radovana Stankovića*, predmet br. X-KRŽ-05/70 od 28.3.2007. g, str. 10. (str. 9. verzije na engleskom jeziku); drugostepena Presuda u predmetu protiv *Nikole Kovačevića*, predmet br. X-KRŽ-05/40 od 22.6.2007. g, str. 5.-6.

⁷ Do sada najbolje razrađen primjer koji daje pregled prakse MKSJ/MKSR: Odluku o činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu protiv *Vujadina Popovića i dr.*, predmet br. IT-05-88-T od 26.9.2006. g, kojom se dodatno razrađuju kriteriji obrazlagani u dvjema odlukama MKSJ-a o činjenicama o kojima je

činjenice. I odredbe ZKP BiH⁸, kao i odredbe Konvencije⁹, omogućavaju optuženom da osporava bilo koju utvrđenu činjenicu koju je prihvatio Sud. Na taj način je zadovoljen princip pravičnosti i jednakosti u postupanju. Ako imamo u vidu da se svi dokazi prihvaćeni kao utvrđene činjenice mogu osporavati na suđenju korištenjem svih pravnih ili činjeničnih argumenata ili protivdokaza¹⁰, slijedi zaključak da je ispoštovan i princip dokaznog postupka. Sud BiH nije obavezan da svoju presudu temelji na nekoj činjenici utvrđenoj u presudama MKSJ. Umjesto toga, utvrđene činjenice se prihvataju i razmatraju u svjetlu svih dokaza izvedenih tokom suđenja, u skladu sa principom slobodne ocjene dokaza iz člana 15. ZKP BiH. Usvajanjem ovakvog pristupa ispoštovan je osnovni princip pretpostavke nevinosti iz člana 3. stav 1. ZKP BiH i člana 6. stav 2. Konvencije. Relevantna sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava podržava ovakav pristup, ali pod uslovom da se optuženom pruži mogućnost osporavanja prihvaćenih činjenica.¹¹

22. U predmetu Suda BiH broj X-KR-05/24 protiv optuženih *Miloša Stupara i dr.*, sudeće vijeće je dana 03.10.2006. godine donijelo rješenje u kojem je navelo kriterije koje je smatralo odgovarajućim za primjenu prilikom korištenja svog diskrecionog prava iz člana 4. Navedeni kriteriji uzimaju u obzir prava optuženih, zaštićenim zakonima Bosne i Hercegovine, a koji uključuju osnovna prava zaštićena Evropskom konvencijom. U isto vrijeme, Vijeće je uzelo u obzir dosadašnju praksu MKSJ u tumačenju pravila 94. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ.

presuđeno, u predmetu protiv *Momčila Krajišnika*, predmet br. IT-00-39-T od 28.2.2003. g. i 24.3.2005. g.

⁸ Član 6. stav 2. ZKP BiH

⁹ Član 6. stav 3. tačka d) Konvencije

¹⁰ Utvrđene činjenice su dokazi i mogu se osporavati kao i svi drugi dokazi svim sredstvima koja su procesno dopuštena. Ocjenu da li je osporavanje bilo uspješno ili ne donosi Sud u svojoj pravomoćnoj presudi. Isti zaključak je donio Sud BiH u svom Rješenju o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv Jadranka Palije, predmet br. X-KR-06/290 od 14.11.2007. g, na str. 5.

¹¹ Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Salabiaku p. Francuske*, donesena 07.10.1988. g, 13 EHRR 379, par. 28.-29. Vidi i obrazloženje u Rješenju o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv *Milorada Trbića*, predmet br. X-KR-07/386 od 13.12.2007. g, str. 12.

23. Što se tiče kriterija, kako je navedeno u ranijim rješenjima ovog Suda u drugim predmetima¹², Vijeće svoje zaključke bazira na Odluci Pretresnog vijeća MKSJ-a od 26.09.2006. godine u predmetu MKSJ *Tužilac protiv Vujadina Popovića i dr.* (IT-05-88-T). Naime, pomenuti kriteriji zahtijevaju da činjenica o kojoj je presuđeno može biti primljena na znanje ukoliko je: jasna, konkretna i može se identifikovati, ograničena na zaključke o činjenicama i ne uključuje pravne karakterizacije, pobijana je na suđenju i spada u dio presude koji nije bio predmet žalbe ili je o njemu konačno presuđeno u žalbenom postupku ili je pobijana na suđenju, a sada spada u dio presude koji je predmet žalbe, ali spada u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna. Nadalje, ista ne smije potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog, niti biti predmet (razumnog) spora između strana u predmetu, te se ne može zasnivati na sporazumima o priznanju krivnje u ranijim predmetima i uticati na pravo optuženog na pravično suđenje.

24. Nakon razmatranja ovih kriterija u kontekstu argumenata koji su izneseni u ovom predmetu, Vijeće smatra da predložene činjenice u Prijedlogu Tužilaštva BiH nisu relevantne za postupak koji se vodi protiv optuženog Ratka Đurkovića.

25. Naime, potvrđenom optužnicom Tužilaštva BiH u ovom predmetu, optuženom su stavljeni na teret događaji iz jula mjeseca 1992. godine u mjestu Tursunovo Brdo, opština Ugljevik, sada opština Teočak. U vezi s tim, Vijeće podsjeća da se sve predložene činjenice odnose na razvoj događaja u BiH od kraja 1991. godine i u toku prve polovine 1992. godine, te primarno na aktivnosti JNA i SDS (Srpske demokratske stranke), koje činjenice i vremenski period su irelevantni za ovaj krivični postupak, zbog čega je navedeni Prijedlog Vijeće i odbilo, još jednom podsjećajući da će činjenice u vezi pomenutih događaja na Tursunovom Brdu i eventualno učešća optuženog u istim utvrđivati na osnovu svih provedenih dokaza u konkretnom predmetu.

¹² Predmeti Suda *Željko Mejakić i dr.* (X-KR-06/200), *Paško Ljubičić* (X-KR-06/241), *Zdravko Mihajević* (X-KR-07/330) i *Predrag Kljundžić* (X-KR-07/442)

26. Zbog svih navedenih razloga, Vijeće se nije upuštalo u razmatranje ispunjenosti ostalih navedenih kriterija pojedinačno, te je Prijedlog Tužilaštva BiH za prihvatanje činjenica kao utvrđenih odbilo zbog irelevantnosti za ovaj postupak.

C. DOKAZNI POSTUPAK

27. Na prijedlog Tužilaštva BiH, u toku dokaznog postupka u ovom predmetu, saslušani su sljedeći svjedoci: Abdulah Zehić i Bakir Mešić dana 05.07.2021. godine, Jelenko Petrović i Mitar Radovanović dana 13.07.2021. godine, Radenko Gengo i Mihajlo Nikolić dana 23.08.2021. godine, Slavko Radovanović i Hajrija Salihbegović dana 31.08.2021. godine, Dževad Avdičević dana 07.09.2021. godine, Cviko Radovanović, Vojo Lukić i Zoran Mičić dana 21.09.2021. godine, Hajrudin Jašaragić i Sead Mumbašić dana 28.09.2021. godine, Zajim Mulaosmanović i Milenko Lazić dana 05.10.2021. godine, Hajrudin Hodžić i Pero Mitrović dana 12.10.2021. godine, Nedžad Muhamedbegović, Omer Đedović i Sabahudin Mehmedbegović dana 19.10.2021. godine, Munib Alić i Muriz Jukić dana 26.10.2021. godine, Mevludin Zehić i Zijada Aličić dana 02.11.2021. godine, Bego Zehić dana 09.11.2021. godine, Ivan Đurić i Dušan Pantić dana 30.11.2021. godine, Hamša Omerović dana 21.12.2021. godine, Nihad Salihbegović i Ismet Omerović dana 04.01.2022. godine, te svjedok Ibrahim Serdarević dana 08.02.2022. godine.

28. Kao svjedoci odbrane saslušani su: Živko Todorović dana 15.02.2022. godine, Rajo Petrović i Mitar Jevtić dana 22.02.2022. godine, Cvijetin Todorović dana 08.03.2022. godine, Šukrija Terzić i Jovan Stevanović dana 22.03.2022. godine, Slobodan Simić dana 29.03.2022. godine, te optuženi Ratko Đurković u svojstvu svjedoka, dana 19.04.2022. godine.

29. U svojstvu vještaka predloženih od strane optužbe, saslušani su: Faruk dr Kulenović dana 09.11.2021. godine, Alija Kožljak dana 07.12.2021. godine, Zdenko dr Cihlarž dana 21.12.2021. godine i Harun dr Avdagić dana 25.01.2022. godine.

30. Na prijedlog odbrane, u toku dokaznog postupka, provedeno je vještačenje po vještaku vojne struke, Martinu Frančeševiću, koji je saslušan na dane 10.05.2022. (direktno) i 17.05.2022. godine (unakrsno i dodatno).

31. Kao dokaz Suda, dana 23.08.2022. godine provedeno je suočenje vještaka vojne struke, Alije Kožljaka i Martina Frančeševića, obzirom da su ovi vještaci sačinili dva oprečna nalaza i mišljenja, zbog čega je Vijeće iste pozvalo radi dodatnog razjašnjenja određenih navoda.

32. U spis predmeta uložen je određen broj materijalnih dokaza Tužilaštva i odbrane, čiji popis se nalazi u *Anexu* ove presude.

D. ZAVRŠNE RIJEČI

a) Završna riječ Tužilaštva BiH

33. Na početku svoje završne riječi, Tužilaštvo BiH istaklo je da je, dokazima provedenim na glavnom pretresu, na nesumnjiv način dokazalo da je optuženi počinio krivičnopravne radnje koje mu se stavljaju na teret, na način i u vrijeme kako je to navedeno u optužnici. Prije svega, Tužilaštvo se osvrnulo na dokaze koji se odnose na opšte elemente krivičnih djela koje se optuženom stavljaju na teret u kontekstu krivičnog djela Zločin protiv čovječnosti, zatim na postojanje širokog i/ili sistematičnog napada, da je djelo optuženog učinjeno kao dio takvog napada, da je napad usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva i da je optuženi znao za takav napad. Kada je riječ o širokom i/ili sistematičnom napadu, Tužilaštvo BiH je navelo da je utvrđeno iz iskaza brojnih svjedoka i materijalne dokumentacije da je na širem području sela Tursunovo Brdo, tada opština Ugljevik, te okolnih opština, nastanjenih stanovništvom bošnjačke nacionalnosti, u periodu od aprila do najmanje kraja oktobra 1992. godine, postojao širok i sistematičan napad pripadnika Vojske Republike Srpske, policije i paravojnih jedinica, a koji napad je bio usmjeren protiv civilnog nesrpskog stanovništva opštine Ugljevik i okolnih opština. S tim u vezi, Tužilaštvo je istaklo da su svjedoci, svjedočeći na glavnom pretresu, saglasno opisali dešavanja u prvoj polovini 1992. godine u kojima se ogleda sistematičnost napada protiv civilnog bošnjačkog stanovništva, pa su tako brojni svjedoci posvjedočili o postavljanju punktova čime se ograničila sloboda kretanja osoba nesrpske nacionalnosti, otpuštanju Bošnjaka sa posla, napadu na sela na području tadašnje opštine Ugljevik i susjednih opština, postavljanju ultimatumu od strane VRS građanima Teočaka o predaji naoružanja, kao

i protjerivanju civilnog stanovništva, odvođenju u logore, i dr. Tužilaštvo je dalje navelo da su iskazi svjedoka potvrdili zaoštavanje situacije u opštini Ugljevik i to postavljanjem ultimatumima građanima Teočaka od strane VRS, koji je upućen od strane komandanta Prve majevičke brigade VRS, da je u iskazima navedeno da su građani Teočaka bili dužni formirati kolonu i krenuti prema Crvenom brdu, odakle će biti tražena predaja naoružanja da bi srpska vojska mogla neometano ući u Teočak. Dalje je navedeno da su sva dešavanja kulminirala granatiranjem Teočaka i okolnih mjesta, uključujući i Tursunovo Brdo, dana 19.07.1992. godine, o čemu su svjedočili brojni svjedoci na glavnom pretresu. Tužilaštvo je istaklo da sve navedeno proizilazi i iz materijalnih dokaza od T-41 do T-72, a iz kojih je vidljivo da je komandi Prve majevičke brigade od strane Istočno-bosanskog korpusa 18.07.1992. godine naređeno obezbjeđenje rejona odgovornosti prema Srednjoj Krčini i sprječavanje proboja muslimana iz starog Teočaka i sela koja njemu gravitiraju. Tužilaštvo smatra da su navedeni materijalni dokazi u skladu sa izjavama saslušanih svjedoka, koji su potvrdili da je na području Teočaka, uključujući i Tursunovo Brdo, izvršeno granatiranje 19.07.1992. godine. Sve prethodno navedeno, potkrijepljeno je i nalazom vještaka vojne struk, Alije Kožljaka. Nadalje, Tužilaštvo je istaklo da je tokom dokaznog postupka utvrđeno da je optuženi u inkriminisanom periodu bio pripadnik vojnih formacija koje su učestvovala u sprovođenju politike progona nad civilnim bošnjačkim stanovništvom opštine Ugljevik i susjednih opština, te da je učestvovao u napadu na selo Tursunovo Brdo u periodu od 19. do 25.07.1992. godine, kojom prilikom su ubijena četiri civila bošnjačke nacionalnosti, te zarobljena, a potom i ubijena dva ratna zarobljenika, zatim da je na temelju činjenica i dokaza iznesenih na glavnom pretresu, Tužilaštvo BiH van svake razumne sumnje dokazalo da su djela optuženog učinjena kao dio širokog i sistematičnog napada, odnosno da su njegovi postupci i činjenja bili u direktnoj vezi sa napadom, za koji je optuženi znao i htio da se isti provede, pa je svojim radnjama uzeo aktivno učešće u istom. Tužilaštvo također smatra da su brojni iskazi svjedoka, kao i izvedeni materijalni dokazi, potvrdili da je optuženi u inkriminisanom periodu bio *de iure* i *de facto* komandant Prvog bataljona Prve majevičke brigade, u kojem svojstvu je bio svjestan postojanja širokog i sistematičnog napada na području koje tretira optužnica, te da njegovo znanje proizilazi iz same funkcije koju je obavljao. Kada je riječ o progonu, kao posebnom obliku krivičnog djela Zločin protiv čovječnosti, Tužilaštvo je navelo da, kao subjektivnu stranu djela, pored umišljaja, čini i diskriminatorna namjera učinioca djela, koja se u predmetnom

krivičnom djelu ogleđa u činjenici da su meta napada bili isključivo civili bošnjačke nacionalnosti, što je optuženi znao, a koje znanje proizilazi iz njegovog svojstva, činjenice da je kao komadant Prvog bataljona Prve majevičke brigade i kao mještānin opštine Ugljevik znao da u Tursunovom Brdu živi stanovništvo isključivo bošnjačke nacionalnosti, u čijem progonu je učestvovao na način da je komandovao napadom na selo Tursunovo Brdo. Pored toga, Tužilaštvo je dalje istaklo da je na osnovu mnogobrojnih dokaza utvrđeno da je u okviru progona, pored krivičnog djela iz člana 172. stav 1. tačke a) i d) KZ BiH, počinjeno i krivičnog djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka f) istog Zakona. Da je optuženi Ratko Đurković u vrijeme počinjenja predmetnog krivičnog djela *de iure* i *de facto* obavljao dužnost komandanta Prvog bataljona Prve majevičke brigade VRS, Tužilaštvo smatra da proizilazi iz iskaza saslušanih svjedoka i izvedenih materijalnih dokaza, a što je utvrđeno i u nalazu vještaka vojne struke, kao i da je dokazano da je optuženi bio pretpostavljeni komandirima četa iz sastava bataljona, kao i brigadnim jedinicama u zoni izvođenja borbenih dejstava. Nadalje, Tužilaštvo je navelo da je dokazalo da je optuženi znao da se na Tursunovom Brdu nalaze civili u vrijeme izvođenja borbenih dejstava, koju činjenicu je i sam potvrdio prilikom davanja iskaza na glavnom pretresu. Dakle, iako je znao da se na Tursunovom Brdu nalaze civili, pod njegovom neposrednom kontrolom izvršen je napad na isto od strane njemu potčinjenih jedinica. Dalje je Tužilaštvo navelo da iskazi svjedoka i materijalna dokumentacija upućuju da su se odigrala dva pješadijska napada od strane VRS na Tursunovom Brdu, kojom prilikom je prvi napad smatran bezuspješnim, posljedicom kojeg napada je došlo do zarobljavanja i ubistva dva pripadnika Armije BiH i ubistva četiri civila, te da su neki od svjedoka potvrdili da je optuženi znao da je došlo do ubistva četiri civila, te zarobljavanja i ubistva dva ratna zarobljenika. Analizom uloženi materijalnih dokaza, prvenstveno redovnih borbenih izvještaja, Tužilaštvo je navelo da je vidljivo da je I Majevička brigada već od 18.07.1992. godine vršila pripreme za napad na područje koje je obuhvatalo i Tursunovo Brdo, te da iz redovnih borbenih izvještaja proizilazi da komadant brigade izvještava komandu IBK VRS da su: "*snagama brigade izdata pripremna naredjenja za napad, te iste postupaju u skladu s tim*". Dalje je istaknuto da su jedinice I bataljona sredinom jula 1992. godine vršile pripremne radnje za predstojeći napad na Tursunovo Brdo proizilazi i iz iskaza svjedoka Brane Despotovića i Jelenka Petrovića, pripadnika III čete I bataljona I Majevičke brigade, kao i da je sve navedeno potvrdio i svjedok Radomir Lazić. Pored iskaza svjedoka,

Tužilaštvo je navelo da su uloženi i brojni materijalni dokazi, iz kojih nesporno proizilazi činjenica da su dijelovi I bataljona I Majevičke brigade učestvovali u napadnim dejstvima na Tursunovo Brdo u periodu između 19. i 25.07.1992. godine. Nadalje, prema iskazu brojnih saslušanih svjedoka, proizilazi da su isti, ulazeći u selo tom prilikom zatekli ubijene civile i ubijene ratne zarobljenike, što je potvrđeno i iskazima svjedoka – pripadnika VRS koji su učestvovali u drugom napadu, samo nazivajući to napadom, jer su praktično ušli u nebranjeno selo, budući da su se u međuvremenu mještani i pripadnici Armije BiH iz istog povukli. Imajući u vidu princip jednostarješinstva i subordinacije u VRS, Tužilaštvo smatra da je o napadima obaviješten i Istočno-bosanski korpus, da je to moralo biti samo od komandanta Prve majevičke brigade, optuženog Radomira Nedića, a koji je opet obaviješten od strane optuženog, koji je zasigurno bio upoznat kao komadant bataljona i nadređeni komandirima četa i vodova iz sastava I bataljona. Tužilaštvo je također navelo da je prilikom prvog i drugog napada na Tursunovo Brdo došlo do paljenja kuća i pomoćnih objekata, što su potvrdili iskazi saslušanih svjedoka, iz kojih proizilazi da je paljenje kuća i pomoćnih objekata počelo već prvi dan napada, što se nastavilo i 25.07.1992. godine kada je Tursunovo Brdo zauzeto od strane pripadnika VRS. Dakle, Tužilaštvo smatra da, iz svega navedenog, proizilazi da je komadant I Majevičke brigade, optuženi Radimir Nedić imao efektivnu kontrolu nad kompletnim aktivnostima uključujući i pripreme i organizovanje borbenih dejstava, izadavanje zadataka, rukovođenje i komandovanje tokom napada te koordinaciju nagažovanja drugih jedinica i sredstava, upotrebu i koordinaciju artiljerijske podrške kao i nad aktivnostima nakon okončanih borbenih dejstava, te da je efektivnu kontrolu u zoni djelovanja, odnosno odgovornosti I bataljona imao komadant bataljona optuženi Ratko Đurković. Na osnovu svega izloženog, Tužilaštvo je navelo da se trebaju imati u vidu i druge okolnosti pod kojima je djelo počinjeno, a to je da se prilikom izvođenja navedenih napada, naprijed opisana značajna vojna kota, mogla zauzeti bez zauzimanja sela, zatim da se cijeni stepen krivice optuženog, obzirom da je isti bio komadant I bataljona I Majevičke brigade sa dugogodišnjim vojnim iskustvom. Kao otežavajuću okolnost, Tužilaštvo BiH smatra da Sud treba cijeliti i ponašanje optuženog nakon izvršenog krivičnog djela, budući da iz izjave samog optuženog proizilazi da je saznao za smrt dva civila neposredno nakon napada, ali da se nije interesovao ko su isti jer je to za njega bilo sporednog karaktera. Na koncu, Tužilaštvo BiH smatra da je van svake

razumne sumnje utvrdilo da je optuženi počinio krivično djelo koje mu se optužnicom stavlja na teret i predlaže da ga Sud BiH oglasi krivim i kazni po zakonu.

b) Završna riječ punomoćnika oštećenih

34. Punomoćnik oštećenih Hajrije i Eleza Salihbegovića, advokat Kadrija Kolić, u svojoj završnoj riječi izjavio je da su oštećeni u toku glavnog pretresa uputili Sudu imovinskopravni zahtjev, čiji iznos je opredijeljen u skladu sa orijentacionim kriterijima, te da smatra da je, kao takav, realno postavljen i osnovan, zbog čega punomoćnik predlaže da Sud optuženog oglasi krivim i istog obaveže na naknadu neimovinske koristi.

c) Završna riječ odbrane

35. Na početku svog izlaganja, branilac optuženog istakao je da nema namjeru da umanjí ličnu tragediju osoba obuhvaćenih događajima o kojima se govori u optužnici i oštećenih, kao ni da ospori njihovo pravo na istinu. S tim u vezi, branilac je naveo da su svjedoci i materijalni dokazi potvrdili sve teze odbrane, a to su da ne postoji krivična odgovornost optuženog Ratka Đurkovića za krivična djela koja su predmet optužnice. Odbrana se dalje osvrnula i na nedostatke u optužnici, naglasivši da je izmijenjena optužnica nejasna i nerazumljiva, a na određen način i proturječna, obzirom da se iz činjeničnog opisa ne vidi kojoj su vojnoj ili policijskoj jedinici pripadali počinioci predmetnih krivičnih djela, a što je nužno za postojanje elemenata komandne odgovornosti, u smislu *de jure* ili *de facto* nadređenosti optuženog. Kada je riječ o formulacijama iz činjeničnog opisa optužnice kojima se ukazuje na to da je optuženi učesnik udruženog zločinačkog poduhvata, odbrana je istakla da je iz optužnice nejasno po kojem obliku UZP se optuženi tereti, a što optužnicu, prema navodima odbrane čini dodatno nerazumljivom. Pored toga, optužba nije iznijela niti jedan relevantan dokaz o postojanju namjere na strani optuženog da se postigne kriminalni cilj UZP-a, kako je isti opisan u optužnici. Slijedom navedenog, odbrana je stava da optužba nije pružila van razumne sumnje dokaze o postojanju bilo kojeg od elemenata potrebnih za utvrđivanje odgovornosti po osnovu koncepta UZP-a, kao ni postojanje UZP-a bilo kog oblika. Branilac je dalje naveo da provedeni dokazi optužbe nisu u konkretnom slučaju ukazali da je ispunjen bilo koji od neophodnih uslova da bi se

optuženom mogla staviti odgovornost za krivičnog djelo Zločini protiv čovječnosti. Naime, potrebno je da se dokaže postojanje širokog i/ili sistematičnog napada na civilno stanovništvo, odnosno znanje navedenog počinioca za takav napad, što odbrana smatra da nije niti jednim dokazom potvrđeno. U konkretnom slučaju, odbrana je istakla da iz dokaza proizilazi da je u vremenskom periodu od aprila do oktobra 1992. godine na području opštine Ugljevik postojao isključivo oružani sukob, a nikako širok i rasprostranjen napad na civilno stanovništvo. S tim u vezi, odbrana je istakla da u vrijeme kritičnog događaja postoje brojni pokazatelji da su u selu Tursunovo Brdo bile smještene neke vojne jedinice Armije R BiH, koje se smatraju legitimnim vojnim ciljem. Prema dostupnoj dokumentaciji, za odbranu je nesporno da je od strane VRS utvrđeno da se u selu Tursunovo Brdo ne nalazi civilno stanovništvo i da se u naselju nalaze jedinice Armije R BiH, slijedom čega je planirani napad bio dopušten i legitiman. Također, VRS je nekoliko dana prije napada u skladu sa pravilima ratnog prava dala efikasno upozorenje da će uslijediti napad. Na temelju navedenog, odbrana je navela da se može zaključiti da je VRS preduzela sve razumne mjere predostrožnosti prema civilnom stanovništvu, kao i da, sama po sebi, činjenica da je tokom borbenih djelovanja bilo žrtava i među civilnim stanovništvom, ne predstavlja automatski povredu pravila ratnog prava. S tim u vezi, u optužnici se navodi da je posljedica napada na Tursunovo Brdo stradanje četiri civila bošnjačke nacionalnosti. U kontekstu navedenog, odbrana je navela da ta lica nisu trebala biti u to vrijeme na tom mjestu i da je očigledno da se u konkretnom slučaju radilo o usputnim, potpuno neočekivanim gubicima civilnih života jer srpska strana nije mogla očekivati civilno stanovništvo, obzirom da su raspolagali tačnim podacima da je civilno stanovništvo napustilo selo, ali i da nije bilo realno za očekivati da civilna lica borave u selu dva dana nakon borbe. U odnosu na navode da je djelo optuženog učinjeno kao dio napada na civilno stanovništvo i postojanje znanja o tom napadu, odbrana je istakla da ni iz jednog materijalnog dokaza ili iskaza svjedoka, ne proizilazi da je optuženi preduzimaao bilo kakve nedozvoljene radnje, a posebno ne radnje progona civilnog bošnjačkog stanovništva, kao i da u odnosu na progon kao krivično djelo, nije ponuđen ni jedan relevantan dokaz. Pored navedenog, odbrana je navela da se optužnicom, pored krivičnog djela Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom a) i d), optuženom na teret stavlja izvršenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka f) KZ BiH i krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) KZ BiH. U vezi s tim,

odbrana smatra da je optužba potpuno neargumentovano i neosnovano navela da je optuženi, kao nadređeno lice jedinicama čiji su pripadnici izvršili spaljivanje kuća i pomoćnih objekata bošnjačkog civilnog stanovništva u selu Tursunovo Brdo, kao i licima koja su lišila života ratne zarobljenike Enesa Salihbegovića i Omera Muhamedbegovića, propustio da preduzme nužne i razumne mjere da izvršioca tih djela budu kažnjeni, iako je znao da su predmetna djela počinjena. U vezi s navedenim, odbrana je navela da ne postoje dokazi koji neupitno ukazuju da je smrt ova dva vojnika nastupila na način i pod okolnostima koje mogu predstavljati povredu pravila međunarodnog ratnog prava, odnosno da su bili zarobljeni, a potom zlostavljani i na kraju likvidirani. U odnosu na tačku 1. optužnice, kojom je optuženom stavljeno na teret da je kao nadređena osoba na dužnosti *de jure* komandanta Prvog bataljona Prve Majevičke brigade, sa stvarnom i efektivnom kontrolom nad pripadnicima navedenog bataljona, odnosno brigade, te nad pripadnicima jedinica pridodatih i pretpočinjenih komandantu Prvog bataljona pod neposrednom komandom optuženog, izvršili napad na selo Tursunovo Brdo, nakon čega je optuženi, iako je znao za napad, propustio da preduzme nužne i razumne mjere da izvršiocu tog djela budu kažnjeni. Tako je odbrana istakla da nije ispunjen niti jedan od konstitutivnih elemenata da bi se moglo govoriti o komandnoj odgovornosti optuženog za krivična djela koje tretira optužnica iz razloga što nije bilo pretpočinjavanja, ali i da u dokaznoj građi nema naredbe o pretpočinjavanju, niti bilo kakvog zvaničnog dokumenta kojim bi se moglo potvrditi eventualno pretpočinjavanje. Uzimajući u obzir sve navedeno, odbrana je istakla zaključak da je pitanje stvarne nadležnosti, ovlaštenja i dužnosti u okviru Oružanih snaga RS u pogledu kontrole i nadzora nezakonitog postupanja vojnika/policajaca prema civilima, civilnim objektima i ratnim zarobljenicima, uključujući kršenje vojnih propisa, pravila i Ženevskih konvencija i dodatnih Protokola, te nadležnost za pokretanje i provođenje postupka ispitivanja odgovornosti pripadnika OS RS za nezakonito postupanje i kršenje vojnih pravila i Ženevskih konvencija, te podnošenje izvještaja nadležnim organima gonjenja, vezano za dešavanja na Tursunovom Brdu, sa posebnim osvrtom na vojnu akciju napada na Tursunovo Brdo u periodu od 19.07.-25.07.1992. godine, jedno vrlo složeno, kompleksno i sporno, a u kome su sadržane mnoge nejasnoće i dileme. Na kraju, odbrana se osvrnula i na završnu riječ Tužilaštva BiH, ističući da ista ne predstavlja realnu i objektivnu analizu dokaznog postupka, već pokušaj nametanja krivice optuženom Ratku Đurkoviću, za nešto što nije uradio, odnosno za šta nije odgovoran.

II STANDARDI DOKAZIVANJA

36. Prilikom razmatranja i ocjene dokaza koji su provedeni na glavnom pretresu, Vijeće se rukovalo nekim osnovnim načelima propisanim u ZKP BiH kao i u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i slobodama (Konvenciji), a koji će u nastavku biti navedeni.

37. Svrha sudskog postupka jeste da se osigura da niko nevin ne bude osuđen, a da se učinitelju krivičnog djela izrekne krivičnopravna sankcija pod uslovima propisanim Krivičnim zakonom BiH i u zakonom propisanom postupku (član 2. stav 1. ZKP BiH).

38. Odredbom člana 3. stav 1. ZKP BiH određena je pretpostavka nevinosti, koja predviđa da se svako smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja.

39. Procesna pretpostavka nevinosti je tzv. privremena pretpostavka (*praesumptio iuris tantum*) koja vrijedi dok se suprotno ne dokaže. Zbog postojanja ove pretpostavke, optuženi je oslobođen tereta dokazivanja svoje nevinosti. Teret dokazivanja suprotnog od onog što predviđa pretpostavka nevinosti je na tužiocu. Pretpostavka nevinosti ne odnosi se samo na krivnju optuženog, već i na sve druge bitne elemente koji stoje u međusobnoj vezi u pojmu krivičnog djela (radnja izvršenja, protupravnost ili kažnjivost).

40. Smatra se, a što potvrđuju i presude ESLJP, da presumcija nevinosti ima, između ostalog, sljedeće posljedice:

(i) optuženi nije dužan dokazivati svoju nevinost i teret dokazivanja leži na suprotnoj strani, dakle tužiocu i

(ii) sud mora donijeti oslobađajuću presudu ne samo kad je uvjeren u nevinost optuženog, nego i u situaciji kad o tome postoji razumna sumnja.

Jedna od neposrednih posljedica presumpcije nevinosti je izričita zakonska odredba sadržana u članu 3. stav (2) ZKP BiH prema kojoj „sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog.“

41. Riječ je o načelu *in dubio pro reo*, ili načelu koje je izraz pogodovanja optuženog. Neku činjenicu sud može na temelju ocjene dokaza smatrati utvrđenom kada se uvjerio u njezino postojanje koje mora proizilaziti iz dokaza izvedenih na glavnom pretresu i kad u tom pogledu postupajuće vijeće nema više nikakvih dvojbi. Pri tome, sve činjenice koje su *in peius* (na štetu) optuženog, moraju se utvrditi sa apsolutnom sigurnošću, odnosno, moraju se dokazati. Ukoliko se to ne postigne, uzima se kao da one i ne postoje. Sve činjenice koje su *in favorem* (u korist) optužene osobe uzimaju se kao da postoje i onda i kad su utvrđene samo sa vjerovatnošću (znači, ne sa sigurnošću). Ako se i nakon savjesne ocjene dokaza „*pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima*“ sumnje ne daju otkloniti, prema normi iz navedenog člana, u sumnji sud rješava na način povoljniji za optuženog.

42. Rezultat primjene pravila *in dubio pro reo* uvijek mora biti izricanje presude „*u korist optuženog*“, što, u slučaju sumnje oko pravno relevantnih činjenica, predviđenih materijalnim krivičnim pravom, uključuje, ne samo blažu kaznu kada je krivica utvrđena, nego i oslobađajuću presudu u slučajevima u kojima glavni pretres nije mogao razjasniti sumnju oko pitanja je li optuženi počinio krivično djelo iz optužbe.

43. U ovom smislu je i odredba člana 284. tačka c) ZKP BiH „*ako nije dokazano da je optuženi učinio krivično djelo za koje se optužuje*“ što znači, ne samo u slučajevima u kojima uopšte nisu izvedeni dokazi za optužbu, nego i u takvim u kojima bi ih bilo, ali bi oni bili nedovoljni da sud iz njih, na osnovu ocjene na glavnom pretresu, izvuče zaključke o nedvojbenom postojanju činjenica iznesenih u optužbi.

44. Član 14. ZKP BiH nalaže da je Sud dužan razmatrati i ocjenjivati dokaze koji idu u korist optuženog sa jednakom pažnjom kao i dokaze koji mu idu na teret.

45. Član 6. stav 1. Konvencije nameće obavezu svim sudovima da *“ukažu dovoljno jasno na osnove na kojima oni zasnivaju svoju odluku”*. Iako priznaje primat domaćih sudskih organa u davanju ocjene šta je relevantno i prihvatljivo, ova odredba nameće domaćim sudovima obavezu da na odgovarajući način izvrše ispitivanje podnesaka, argumenata i dokaza koje su podnijele strane. U vezi s navedenim, sudovi moraju razmotriti i raščistiti sve značajne nepodudarnosti u iskazima strana u postupku, ukazati da li je neki od osporenih dokaza neprihvatljiv, te ako jeste, navesti po kom osnovu.

46. Prilikom ocjene iskaza saslušanih svjedoka, Vijeće je nastojalo sagledati njihovo svjedočenje u cjelini, misleći pri tome, kako na sadržinu samog iskaza, tako i na njihovo držanje i ponašanje tokom davanja iskaza. Kredibilitet svjedoka zavisi ne samo od toga u kojoj mjeri poznaju događaj o kojem svjedoče, nego i od iskrenosti svjedoka, njegove pouzdanosti, kao i svijesti da se polaganjem zakletve pred sudom obavezao da govori istinu.

47. Za iskaz svjedoka nije isključivo bitno da je on dat iskreno, bitno je i da je iskaz pouzdan. Vijeće je imalo u vidu da pouzdanost iskaza jednog svjedoka zavisi od njegovog poznavanja činjenica, ali i da na istu u velikoj mjeri može uticati protek vremena, nestalnost ljudske percepcije kao i traumatičnost samog događaja o kojem svjedok svjedoči. Vijeće je uporedilo činjenice o kojima je svjedok svjedočio sa činjenicama koje su utvrđene od strane drugih svjedoka, te materijalnim dokazima kako bi se utvrdilo da li su potkrijepljeni ili osporeni drugim dokazima u ovom predmetu.

48. Također, Vijeće je ispitalo uložene materijalne dokaze kako bi odlučilo o njihovoj pouzdanosti i dokaznoj vrijednosti.

49. Temeljem odredbe člana 15. ZKP BiH, sud ima pravo da slobodno ocjenjuje dokaze. Vijeće je pažljivo cijeno sve izvedene dokaze, te će ocjenu istih dati u dijelu presude u kojem je obrazložena činjenična i pravna analiza optužbi koje su optuženom stavljene na teret.

50. Vijeće prije svega podsjeća da se prilikom ocjene dokaza rukovodilo načelom slobodne ocjene dokaza iz člana 15. ZKP BiH, te vodeći računa o odredbi iz člana 290. stav 7. ZKP BiH, pri čemu ističe da se u donošenju odluke nije oslanjalo na dokaze koji nisu relevantni za presuđenje u ovom krivičnom predmetu. Osim relevantnosti, Vijeće je neizostavno vodilo računa o zakonitosti i vjerodostojnosti cijjenjenih dokaza, uz napomenu da se u njihovoj ocjeni koncentrisalo samo na bitne elemente krivičnih djela za koje se optuženom sudi.

III NALAZI SUDA

OPŠTI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI, RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA I KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV RATNIH ZAROBLJENIKA

51. Potvrđenom i na glavnom pretresu izmijenjenom optužnicom Tužilaštva BiH, optuženom je na teret stavljeno počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkama a) i d) KZ BiH, u vezi sa krivičnim djelima Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka f) KZ BiH i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) KZ BiH, sve u vezi sa članom 180. stav 2. KZ BiH.

52. Prije svega, Vijeće se na ovom mjestu neće upuštati u detaljno ispitivanje postojanja opštih (*chapeau*) elementa krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, obzirom da Vijeće nije našlo dokazanim, van razumne sumnje, da je optuženi počinio predmetno krivično djelo.

53. Naime, imajući u vidu da je optuženi oslobođen od optužbi iz razloga što dokazi koji su izvedeni na glavnom pretresu, ne pružaju dovoljno osnova za zaključak, isključujući svaku razumnu sumnju, da postoje sve pravno relevantne činjenice iz opisa krivičnog djela iz kojih proizilaze zakonska obilježja krivičnog djela i kojima se utvrđuje krivična odgovornost optuženog, izlišno bi bilo upuštati se u detaljnu elaboraciju po pitanju ispitivanja, kako postojanja širokog i sistematičnog napada, tako i subjektivnog elementa na strani optuženog o postojanju napada navedenih

karakteristika, te također i dokazanosti radnji izvršenja predmetnih krivičnih radnji u osnovi Zločina protiv čovječnosti.

54. Ovom prilikom Vijeće ističe da nije bilo dvojbe da su oštećeni, koji su navedeni u izreci presude, uživali zaštitu u skladu sa odredbom zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, bez obzira da li su bili civili ili ratni zarobljenici, međutim, ovu okolnost Vijeće nije posebno utvrđivalo, nalazeći da bi to bilo izlišno, obzirom na prirodu odluke.

DJELO U OSNOVI ZLOČINA - PROGON

55. Optuženom Ratku Đurkoviću stavljeno je na teret počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine i to stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a) i d), odnosno izvršenje progona i to: a) lišenjem druge osobe života i d) deportacija ili prisilno preseljenje stanovništva.

56. Kako je to navedeno u izreci presude, Vijeće nije našlo dokazanim da je optuženi izvršio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa navedenim radnjama.

57. Odredba člana 172. stav 2. KZ BiH u tački g) sadrži značenje pojma progon „*Progon jeste namjerno i teško, međunarodnom pravu suprotno uskraćivanje osnovnih prava, zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici*“. Kod ovog djela počinitelj na grub način i suprotno međunarodnom pravu jednoj ili više osoba oduzima temeljna ili ljudska prava, pri čemu je odabir takvih osoba ili osobe izvršen na osnovu identiteta skupine ili kolektiviteta ili je baš ciljano na tu skupinu ili kolektivitet. Takav odabir temelji se na naznačenim razlikama među skupinama ili drugim razlozima koji su opšteprihvaćeni kao nedozvoljeni po međunarodnom pravu.

58. Prema zakonskoj definiciji, elementi krivičnog djela progona kao Zločina protiv čovječnosti su:

- *namjerno i teško uskraćivanje osnovnih prava;*

- *suprotno međunarodnom pravu;*
- *zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici;*
- *protiv bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu;*
- *u vezi s bilo kojim krivičnim djelom iz stava ovog člana zakona, bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonu ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine.*

59. Progon je oblik diskriminacije na osnovu rase, religije ili političkog mišljenja sa namjerom i rezultatom kršenja temeljnih prava pojedinca. Nije nužno postojanje zasebnog djela nečovječne prirode da bi postojao progon, već i sama diskriminacija čini djelo nečovječnim. Zločin progona obuhvata najrazličitija djela uključujući, između ostalog, djela fizičke, ekonomske ili pravne prirode kojima se krše osnovna ili temeljna prava pojedinca. Diskriminacija predstavlja jedan od navedenih elemenata koji je neophodan za dokazivanje počinjenja krivičnog djela progona.

60. Iako se presude za progon uglavnom zasnivaju na nizu djela koja su optuženi počinili, bitno je napomenuti da i jedno djelo može biti dovoljno za postojanje progona, ako to djelo stvarno diskriminiše i ako je izvršeno s namjernom da se diskriminiše po jednom od zabranjenih osnova.

61. Nekoliko pretresnih vijeća MKSJ iznijelo je stav da progon, zbog svog diskriminatornog karaktera, predstavlja naročito težak zločin koji zbog toga povlači posebno strogu kaznu.

62. *Mens rea* za djelo progona sastoji se od tri elementa: znanja da postoji širok ili sistematičan napad na civilno stanovništvo i da djelo optuženog ulazi u okvir napada; namjere da se izvrši djelo u osnovi progona i diskriminatorne namjere, odnosno namjere da se žrtve progone na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi. Ovim posljednjim

elementom, progon se razlikuje od drugih zločina protiv čovječnosti, na kojima se najčešće bazira. O postojanju diskriminatorne namjere može se, u nedostatku direktnih dokaza, zaključiti iz okolnosti.

63. Potvrđenom, na glavom pretresu, izmijenjenom optužnicom, optuženom je na teret stavljeno počinjenje i krivičnih djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka f) i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) KZ BiH.

64. Krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka f) KZ BiH u odnosnom dijelu glasi:

(1) Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini koje od ovih djela:

*f) prisiljavanje na prinudni rad, izgladnjivanje stanovništva, konfiskaciju imovine, pljačkanje imovine stanovništva, protupravno, **samovoljno i vojnim potrebama neopravdano uništavanje ili prisvajanje imovine u velikim razmjerama**, uzimanje nezakonite i nesrazmjerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjenje vrijednosti domaće novčane jedinice ili protuzakonito izdavanje novca,..*

65. Krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačka a) KZ BiH:

(1) Ko kršeći pravila međunarodnog prava, prema ratnim zarobljenicima naredi ili učini koje od ovih djela:

*a) **lišenja drugih osoba (ubistva)**, namjerna nanošenja osobama snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenja), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije,..*

66. Međutim, kako je već istaknuto, Vijeće se neće upuštati u detaljno ispitivanje postojanja opštih elemenata pomenutih krivičnih djela, obzirom da nije našlo dokazanim, van razumne sumnje, da je optuženi počinio pojedinačne inkriminacije koje su mu stavljene na teret, odnosno da nije dokazano na koji način i pod kojim okolnostima su stradali civili, niti da je optuženi imao efektivnu kontrolu nad počiniocima ubistva dva zarobljena pripadnika Armije R BiH (tačka 2. izreke presude).

67. Također, obzirom da se činjenični opis optužnice odnosi na ubistvo civila, prisiljenje civilnog stanovništva i neopravdano uništenje imovine od strane pripadnika VRS (tačka 1.), odnosno na ubistvo zarobljenih pripadnika Armije R BiH (tačka 2.), tako je Vijeće i koncipiralo svoje obrazloženje.

Napad na Tursunovo Brdo

68. Optuženom Ratku Đurkoviću, tačkom 1. optužnice (tačka 1. Izreke presude) stavlja se na teret da je, kao nadređena osoba na dužnosti komandanta Prvog bataljona Prve majevičke brigade, sa stvarnom i efektivnom kontrolom nad pripadnicima Prvog bataljona, te nad pripadnicima jedinica pridodatih i pretpočinjnih komandantu Prvog bataljona Prve majevičke brigade i to Jedinice za specijalne namjene "Mandini lavovi", paravojne jedinice "Profini", "Vod iz Trnove", "Vod iz Mauzerove garde" i Jedinice SJB Ugljevik, propustio preduzeti nužne i razumne mjere da se počinioci ubistva četiri civila, prisilno preseljenje civilnog stanovništva i uništenja imovine u toku napada na Tursunovo Brdo, kazne.

69. Prije nego iznese razloge zbog kojih nije utvrdilo krivičnu odgovornost optuženog u odnosu na predmetnu inkriminaciju, Vijeće će se kratko osvrnuti na okolnosti napada na Tursunovo Brdo, počevši od 19.07.1992. godine.

70. Analizom uložениh materijalnih dokaza, vidljivo je da je Prva majevička brigade već od 18.07.1992. godine vršila pripremne radnje za napad na područje koje je obuhvatalo i Tursunovo Brdo.¹³ Također, iz redovnog borbenog izvještaja Prve

¹³ Redovni borbeni izvještaj, Komanda 1. majevičke brigade, 15.00h, od 18.07.1992. godine, ERN broj 0366-1073 (dokaz broj T-14)

majevičke brigade od 19.07.1992. godine¹⁴ evidentno je da se i tog dana nastavljaju pripreme za izvršenje napada, ali i narednih dana.

71. Komandant Prve majevičke brigade, Radomir Nedić, obavijestio je dana 22.07.1992. godine Komandu Istočno-bosanskog korpusa VRS da su snagama brigade izdata pripremna naređenja za napad, te da iste postupaju u skladu s tim¹⁵

72. Svjedok Jelenko Petrović¹⁶ bio je komandir čete Prvog bataljona u kritično vrijeme i nalazio se na isturenom komandnom mjestu (IKM) u Donjoj Krčini. Ovaj svjedok izjavio je kako se sjeća da su 23.07.1992. godine u jutarnjim satima dobili pisanu zapovijest od komande Korpusa za ovladavanje Tursunovim Brdom. Svjedok je zatim dobio usmenu naredbu od optuženog Ratka Đurkovića da zauzme groblje koje se nalazilo na ulazu u selo, te da se četa kretala iz pravca Donje Krčine prema Tursunovom Brdu. Napadom je komandovao zamjenik optuženog, Radomir Lazić. Svjedok je dalje naveo da su napadnuti u jednom dijelu sela, na čistini, u kojem napadu su ranjena dva pripadnika Prvog bataljona, koje su odnijeli do štale koja se tu nalazila, gdje su pronašli mrtvog pripadnika, Dragana Radovanovića. Kada je shvatio da će biti okruženi od strane neprijatelja, svjedok je odlučio povući jedinicu na polaznu tačku. Nakon toga su proveli dan bez bilo kakvih dejstava, a narednog dana, 25.07., došli su neki specijalci, predstavivši im se kao ofanzivne jedinice "Profo" i "Mando", a svjedok je dobio zadatak da ide sa svojom četom iza tih jedinica i formira liniju na mjestu do kojeg oni dođu.

73. Kada su u pitanju te jedinice, svjedok je izjavio da su to bile specijalne jedinice Istočno-bosanskog korpusa i da iste nisu bile u sastavu bataljona ni brigade.

74. Na pitanje da li je bilo žrtava na suprotnoj strani kada su se jedinice povlačile sa Tursunovog Brda, svjedok je izjavio da je za žrtve saznao tek 2013. godine, od kojih je poznavao Azema Omerovića, za kojeg, na osnovu priča, zna da je poginuo u

¹⁴ Redovni borbeni izvještaj br. 23, Komanda 1. majevičke brigade, 16.00h, od 19.07.1992. godine, ERN broj 0366-1054 (dokaz T-15)

¹⁵ Redovni borbeni izvještaj broj 27, Komanda 1. majevičke brigade, 15.00h, od 22.07.1992. godine, ERN broj: 0366-1011, haška ovjera (dokaz T-107)

¹⁶ Glavni pretres od 13.07.2021. godine

napadu iz pravca Donje Krčine, dok je prilikom drugog napada naišao na leš starije žene, na kojem se vidjelo da je od ranije, kao i da je nađen još jedan mrtav čovjek.

75. Svjedok Slavko Radovanović izjavio je da se kritičnog dana nalazio u Donjoj Krčini, te da je imao zadatak da sa još nekoliko vojnika obezbijedi pozadinske poslove, koji zadatak mu je dao optuženi. Prilikom prvog napada, svjedok je naveo da se nalazio u Donjoj Krčini, ističući da zna da taj napad nije uspio i da je tada optuženi bio na IKM-u u mjestu Bare, 2-3 km udaljeno vazdušnom linijom od Tursunovog Brda. Prilikom prvog, neuspjelog napada poginuo je jedan od vojnika i ranjena su još tri pripadnika, te se vojska povukla nazad. Dalje je svjedok naveo da se treći dan od prvog napada desio i drugi napad na Tursunovo Brdo, u kojem je svjedok učestvovao, navodeći kako je od strane Ratka Đurkovića bio ovlašten da bude s Ivanom Đurićem i nekoliko vojnika na jednom mjestu, kada su pristigli pripadnici jedinica koje nikad do tada nije vidio, a koje su nazivali "Profini" i "Mandini". Sjeća se da su bili u uniformama i da ih je bilo oko 50, 60 i da su bili naoružani puškama, pištoljima, zoljama i minobacačima.¹⁷

76. Kada su stigli na Tursunovo Brdo, svjedok nije vidio nikog od vojske, ni mještana, ali je vidio da su kuće zapaljene, te su dobili informaciju da nema više nikoga u selu, nakon čega su se uputili prema centru sela i u kuću Avde Zehića gdje je vezista postavio radio stanicu, jer je na tom mjestu trebao biti istureni centar bataljona, dok je Ivan Đurić otišao u Donju Krčinu da angažuje vodove. Svjedok je naveo da je ostao u toj kući sve do dolaska drugih vodova unutar Prvog bataljona, koji su zauzeli liniju odbrane, nakon čega se vratio u Donju Krčinu i nastavio sa pozadinskim djelovanjem.

77. Na pitanje da li je bilo mrtvih u selu, svjedok je odgovorio da nije vidio nikoga, ali da je, nakon što je akcija završena, čuo da je poginuo Azem kojeg je poznavao kao majstora u selu, kao i da su zvali da ukopaju jednu staricu koju su našli mrtvu u jednoj kući. Kasnije je također čuo da su Omer Muhamedbegović i Enes Salihbegović poginuli na Tursunovom Brdu.

¹⁷ Glavni pretres od 31.08.2021. godine

78. Svjedok Cviko Radovanović¹⁸ također je bio mobilisan u Prvi bataljon, čiji komandir je bio Simo Radovanović. Ovaj svjedok naveo je da mu je poznato da je Tursunovo Brdo napadnuto u ljeto 1992. godine i da je tokom napada granatirano, te da zna da je to bio 25.07.1992. godine, jer je tada poginuo jedan od vojnika, čije tijelo je dovezao upravo svjedok, jer se tada bavio dovoženjem hrane vojsci u bataljonu. Svjedok je također izjavio da mu je poznato da su tada poginule dvije žene, od kojih je jedna bila slijepa, a druga nepokretna, kao i da je tada poginuo i Esad Serdarević.

79. Ovaj svjedok također je naveo da mu je poznato da je prije samog napada, komandant brigade, Radomir Nedić, pozvao stanovništvo Tursunovog Brda da se preda.

80. Svjedoci optužbe, među kojima i Rajo Petrović, Mitar Radovanović, te Jelenko Petrović, naveli su da im je poznato da je napadom na terenu rukovodio Radomir Lazić, zamjenik optuženog Ratka Đurkovića. Tako je svjedok Mitar Radovanović izjavio da je prije samog napada, vidio grupu vojnika nedaleko od punkta u Gornjoj Krčini, te je saznao da pripadaju jedinici Radomira Lazića i da su krenuli na Tursunovo Brdo, kada je zapucalo sa svih strana i u tom napadu je ranjen vojnik Dragomir Lazić.¹⁹

81. Svoj iskaz na navedene okolnosti dao je i Radomir Lazić²⁰, zamjenik optuženog, koji je naveo da je napad počeo u jutarnjim satima 23.07.1992. godine, te da je ispred Korpusa na IKM-u bio izvjesni pukovnik prezimena Gengo, te da su u prvom napadu učestvovali pripadnici policije, vod iz Gornje Krčine i vod iz Trnove, kao i da je podršku pješadiji, prilikom tog napada, pružala artiljerija koja je bila locirana u Lokanju, dok je svjedok putem radio veze obavještavao komandu bataljona i koordinatora Gengu o dešavanjima na licu mjesta i neuspjehu u napadu.

82. Uzevši u obzir iskaze drugih svjedoka na okolnost broja napada, Vijeće zaključuje da se radilo o tzv. prvom od dva napada koja su izvedena na Tursunovo

¹⁸ Glavni pretres od 21.09.2021. godine

¹⁹ Glavni pretres od 13.07.2021. godine

²⁰ Zapisnik o saslušanju svjedoka Radomir Lazića, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTN RZ 0011920 97 od 24.06.2013. godine, izvod iz matične knjige umrlih za lice Radomir Lazić, opština Bijeljina, broj 02/8-202-1-1922/18 od 29.05.2018. godine (uložen kao dokaz T-9)

Brdo, posebno iz razloga što je i ovaj svjedok, koji je rukovodio istim na terenu, izjavio da isti nije uspio tog 23.07.1992. godine.

83. Da je Tursunovo Brdo bilo u zoni odgovornosti Prvog bataljona Prve majevičke brigade proizilazi iz iskaza mnogih svjedoka, ali i iz činjenice da su pripadnici Prvog bataljona bili zaduženi za uspostavljanje i čuvanje linije nakon što je selo zauzeto od strane VRS, a koju činjenicu nije sporila ni odbrana. Navedeno je potvrdio i svjedok Ivan Đurić²¹, koji je naveo da su pripadnici Prvog bataljona ostali da drže liniju nakon što je ista uspostavljena od strane pripadnika "Profine" jedinice, dok je svjedok Dušan Pantić izjavio da je, kao pripadnik Prvog bataljona, bio zadužen za čuvanje linije na Tursunovom Brdu, nakon što je isto zauzeto od strane VRS, ističući kako su postojala dva voda koja su se smjenjivala na Majevidi i na Tursunovom Brdu.²²

84. Svjedok Ivan Đurić naveo je da se s Jelenkom Petrovićem i drugim vojnicima nalazio u blizini Donje Krčine nakon neuspjelog napada na Tursunovo Brdo i da je došao optuženi Ratko Đurković i istog zamolio da ostane na tom mjestu sa Jelenkom Petrovićem i vojskom, te da će poslati još ljudi, nakon čega su postavili nekoliko punktova. Svjedok je dalje izjavio da su navečer putem veze dobili informaciju da ne može stići više ljudi, ali da će pojačanje dobiti u toku narednog dana. Tu su proveli noć, te je svjedok naredno jutro vidio kako pristiže još vojske, misli da ih je bilo oko 50, te kamion na kojem se nalazio trocijevac, nakon čega se od te grupe odvojilo pet ili šest ljudi, koji su pitali ko je glavni, te su drugi vojnici pokazali u pravcu svjedoka.

85. Navedeni vojnici prišli su svjedoku i jedan mu je rekao "mene zovu Profa", te su izgledali drugačije od uobičajene vojske, imali su podvezane marame na glavi, rukavice, te su bili bolje naoružani. Tada mu je izvjesni "Prof" rekao da je dobio naredbu iz Korpusa da zauzme selo, zbog čega je svjedok pitao koje selo je u pitanju, ali da "Prof" nije mogao da izgovori ime sela, dok su mu Jelenko ili Slavko Radovanović pokazali gdje se selo nalazi. Svjedok je izjavio kako je pitao koji je njihov zadatak, na šta mu je "Prof" rekao da sjede tu i da se ne miješaju.

²¹ Glavni pretres od 30.11.2021. godine

²² Glavni pretres od 30.11.2021. godine

86. Svjedok je naveo kako je pokušao da stupi u vezu sa komandom preko veziste, ali da su ovi već bili otišli prema Tursunovom Brdu i da se čulo kada su ubrzo počeli djelovati, zbog čega je svjedok Jelenka Petrovića zamolio da okupi vojnike, dok je od dežurnog oficira dobio odgovor da komanda ne zna za to, na šta mu je svjedok rekao da stupi u kontakt sa Radomirom Lazićem, zamjenikom komandanta, koji je tada bio u susjednoj Gornjoj Krčini. Nakon što su razgovarali sa Lazićem, isti je svjedoku javio da će doći, ali da ne zna ni za kakvu akciju tog dana.

87. Ovaj svjedok naveo je da se sa Jelenkom Petrovićem dogovorio da polako idu za "Profinim" te da izvlače ranjene, ukoliko ih bude, te da je bio dogovor da ih zamole da ništa ne pale, ali da im nisu mogli ništa narediti jer su ovi bili jači od njih, kao i da su "Profini" već dejstvovali trocijevcem na udaljenosti od 200 metara u pravcu Tursunovog Brda. Svjedok je dalje naveo da nikad nisu uspjeli uspostaviti vezu sa komandantom Ratkom Đurkovićem, ali da su se čuli s komandom i da je svjedok pitao šta će s vojskom, na šta su mu rekli da je optuženi rekao da će dobiti još vojske. Međutim, u međuvremenu je došao zamjenik komandanta sa vodovima iz Gornje Krčine, te su donijeli odluku da pomjere liniju i došli su do škole, kada su iz komande zamolili svjedoka da siđe niz Tursunovo Brdo da dočeka vojsku, kada je pristigao jedan i po vod oko podne tog dana. Svjedok je dalje izjavio da je Radimir Lazić doveo i vod iz Gornje Krčine i da je linija nekako uspostavljena, ali da su ovi "Profini" palili, pljačkali, razvaljivali vrata na kućama i u iste ulazili, zapalili su i mjesnu školu, kao i da su napustili selo oko dva sata popodne, dok su pripadnici Prvog bataljona ostali da drže liniju.

88. Svjedok je izjavio da su u tom trenutku zapucale "muslimanske" snage sa periferije Tursunovog Brda i tada je ranjen jedan pripadnik, ali da to svjedok nije vidio jer je morao sići da primi dijelove pozadinske čete brigade i iste uputi da prime materijalno-tehnička sredstva. Naveo je da je tada prišao "Profi" i pitao ga zašto njegovi to rade po selu, na šta je ovaj rekao da će da strijelja tog što je palio.

89. Pored pomenutih vojnika, svjedok je izjavio da je tu vidio i pripadnike "Mandine" jedinice iz Bijeljine, od kojih je neke poznavao jer su ranije bili u istoj jedinici kao i svjedok.

90. Kasnije je svjedok saznao da su tog dana na Tursunovom Brdu vojnici vidjeli dvoje mrtvih staraca, jednog na stepeništu, te da je tijelo zaudaralo, zbog čega je svjedok pretpostavio da je poginuo prije tog napada, kao i da je lično vidio mrtvu žensku osobu u kući, kako leži na podu.

91. Svjedok Abdulah Zehić u kritično vrijeme bio je u Kriznom štabu u Teočaku, navodeći da se drugi dan od pada prve granate na Tursunovo Brdo, 19.07.1992. godine, nalazio u prostorijama Kriznog štaba na poziciji radio amatera, kada je dobio naređenje da bude na vezi sa Kriznim štabom u Teočaku, te da im je javio da predstoji napad i da se neće moći odbraniti, na šta je dobio odgovor da će im poslazi pomoć. Međutim, svjedok je naveo da je narednog dana u ranim jutarnjim satima pristigla velika pomoć srpskim snagama, koje su tada iz pravca Gornje Krčine upale usred sela, te je tada zapaljena kuća Huseina Serdarevića, nakon čega mu je kurir prenio naredbu za povlačenje. Svjedok je također izjavio da nije vidio srpske vojnike u tom trenutku, ali da su mu rekli da su imali plave uniforme i crvene beretke. Tog jutra su ispratili žene i djecu u pravcu Bilalića i starog Teočaka, dok u selu ostali samo oni koji su bili spremni da se bore, te da misli da su imali ukupno 11 pušaka i ništa više od oružja.

92. Svjedok je dalje naveo da se jedan vod pod komandom kapetana Hajrudina Mešića, kojima je pripadao i sam svjedok, vratio u selo oko četiri sata poslijepodne, te je, stigavši u blizini svoje kuće, vidio Enesa Salihbegovića "slupane" glave, nije vidio prostrijelnu ranu, ali je glava bila sva krvava i bio je vezan žicom, dok je Omer Muhamedbegović bio zaklan, bio je u civilnom odijelu, na njemu su bile plave pantalone.

93. U tom trenutku, kako je svjedok naveo, počelo je pucati iz pravca Donje Krčine, te su uspjeli da uzvrate paljbu i „otjeraju ih“, nakon čega su se vratili po tijela Enesa i Omera i iste odnijeli u podrum kuće Hariza Alića, gdje su tijela prenoćila.

94. Svjedok je također izjavio kako je vidio mrtvog Azema Omerovića na verandi kuće Salkana Zehića i da je bio presječen po pola i da jedan dio njegovih crijeva bio na zemlji, dok je drugi bio na njegovim koljenima. Od civila zna da je bio i Esad Serdarević koji je pronađen ispred *hudžere* (pomoćna prostorija, ostava) Ifeta Mujića,

te da je na njegovom čelu bila vidljiva rana od metka i da se druge povrede na njemu nisu vidjele.

95. Kada je u pitanju stradala Ajša Zehić, ovaj svjedok izjavio je da je istu sreo u šumi zajedno sa njegovim roditeljima i da je boravila u šatoru, te da je kasnije, nakon što su njegovi roditelji otišli u pravcu Bilalića, svjedok rekao da će Ajši donijeti nešto hrane narednog dana, isto je uradio, međutim, naveo je da Ajšu nije zatekao, ali i da nije smio da se uputi da je traži jer je srpska straža bila u blizini, te da nema informaciju o tome kada je ista ubijena.²³

96. Svjedok je naveo da je srpska vojska, kada je drugi put zauzela selo, sve popalila, te da je to posmatrao iza složenih drva u blizini škole, kao i da je tada zapaljeno 55 kuća i drugih objekata.

97. Svjedok Hajrudin Hodžić²⁴ izjavio je da je bio u vodu Bakira Mešića, brata Hajrudina Mešića, koji vod je bio zadužen za odbranu Teočaka i Tursunovog Brda, gdje se nalazila linija razgraničenja. Sa svjedokom u jedinici bio je i Enes Salihbegović, za kojeg je čuo da je poginuo za vrijeme pada Tursunovog Brda, odnosno, da su tada poginula dva borca Armije R BiH, te da je sve informacije unosio u svoj lični dnevnik, ali da se ne sjeća o kojem datumu se radi. Kada je u pitanju civilno stanovništvo Tursunovog Brda, svjedok je izjavio da se izvukao ko god je mogao i da je jedini izlaz tada bio prema Starom Teočaku i da se ne može sjetiti da li je prilikom napada na selo bilo civilnih žrtava.

Stradanje četiri civila, prisilno preseljenje stanovništva i uništenje imovine civilnog stanovništva na Tursunovom Brdu

98. Tačkom 1. optužnice, kako je to već istaknuto, optuženom je stavljeno na teret da je propustio da poduzme nužne i razumne mjere da izvršio ubistva četiri civila, prisilnog preseljenja i uništenja imovine na Tursunovom Brdu, budu kažnjeni.

²³ Glavni pretres od 05.07.2021. godine

²⁴ Glavni pretres od 12.10.2021. godine

99. Nakon izvršene analize i ocjene svih provedenih dokaza, pretresno Vijeće nije utvrdilo *van razumne sumnje* da je optuženi Ratko Đurković počinio krivična djela koje mu se potvrđenom, a na glavnom pretresu, izmijenjenom optužnicom stavljaju na teret.

100. Pritom, imajući u vidu da, iz izvedenih dokaza, Vijeće nije utvrdilo krivičnu odgovornost optuženog za radnje koje mu se stavljaju na teret, isto se u obrazloženju neće detaljnije upuštati u obrazlaganje postojanja opštih elemenata predmetnih krivičnih djela, nego će ukratko iznijeti ocjenu provedenih dokaza i razloge zbog kojih je odlučilo kao u izreci.

101. U odnosu na prvu tačku optužnice (izreke presude), Vijeće je optuženog oslobodilo od optužbe da je kao nadređena osoba na dužnosti *de iure* komandanta Prvog bataljona Prve majevičke brigade, sa stvarnom i efektivnom kontrolom nad pripadnicima Prvog bataljona Prve majevičke brigade i drugih njemu potčinjenih jedinica, propustio da poduzme nužne i razumne mjere da izvršiocima krivičnog djela ubistva četiri civila bošnjačke nacionalnosti, paljenja 55 kuća i popratnih objekata na Tursunovom brdu, te prisilno preseljenje bošnjačkog stanovništva, budu kažnjeni.

102. Naime, da bi Vijeće moglo razmatrati krivičnu odgovornost optuženog u pogledu posjedovanja efektivne kontrole nad počiniocima krivičnog djela, prvenstveno je trebalo utvrditi ko su pravi počinioci ubistva civila ili njihovu pripadnost određenoj jedinici i paljenja kuća i popratnih objekata, te prisilno preseljenje bošnjačkog stanovništva prilikom napada na Tursunovo brdo, a sve imajući u vidu da je u tom napadu učestvovao veći broj jedinica VRS.

103. S tim u vezi, optuženom je na teret stavljeno da su u toku napada bile pretpočinjene i druge jedinice Istočno-bosanskog korpusa, među kojima su bili Jedinica za specijalne namjene „Mandini lavovi“, Paravojna jedinica „Profini“, „Vod iz Trnove“, „Vod iz Mauzerove garde“, kao i jedinici Stanice javne bezbjednosti Ugljevik.

104. U prethodnom dijelu obrazloženja, Vijeće se osvrnulo na iskaze svjedoka na okolnosti izvršenog napada na selo Tursunovo Brdo sredinom jula 1992. godine, zbog

čega će se u nastavku baviti analizom dokaza u pogledu pogibije četiri civila bošnjačke nacionalnosti, Razije Alić, Ajše Zehić, Esada Serdarevića i Azema Omerovića.

105. Vezano za činjenicu smrti Esada Serdarevića, Tužilaštvo BiH uložilo je u spis predmeta izvod iz matične knjige umrlih²⁵.

106. Svjedok Milenko Lazić naveo je kako je od roditelja čuo da su na Tursunovom Brdu poginuli Esad Serdarević, Azem Omerović i neke starije žene čija imena ne zna, dok je svjedok Cviko Radovanović izjavio kako je čuo da su poginule jedna slijepa i jedna nepokretna žena i Esad Serdarević.

107. Svjedok Brano Despotović naveo je da su vojnici pričali kako je poginuo Azem Omerović na neprijateljskoj strani, kao i da su poginule neke dvije starije žene i da su za jednu znali da se zove Razija Alić, te da je poginuo i Esad, mještanin sela. Ovaj svjedok također je naveo da je čuo kako su, 20 dana nakon izvršenog napada na Tursunovo Brdo, pored puta nađena tijela dva vojnika koji su bili iz Srednje Trnove i da se jedan od njih zvao Omer, dok drugom nije znao ime.

108. Međutim, brat stradalog Esada Serdarevića, svjedok Ibrahim Serdarević²⁶, izjavio je da je Esad dana 23.07.1992. godine poginuo u rovu, na stražarskom mjestu, te da je u trenutku pogibije bio naoružan puškom, te da je kasnije sahranjen na šehidskom groblju, iz čega proizilazi da ovaj oštećeni nije ni imao status civila u vrijeme pogibije.

109. Ovakav zaključak Vijeća potvrđuju i materijalni dokazi uloženi od strane optužbe u pogledu svojstva oštećenog u vrijeme pogibije, koji jasno ukazuju na to da je Esad Serdarević u vrijeme događaja bio pripadnik oružanih snaga Armije R BiH.²⁷

²⁵ Izvod iz matične knjige umrlih za Esad Serdarevića, opština Teočak, broj 05-13-08-6147/2016 od 06.10.2016. godine (dokaz broj T-150)

²⁶ Glavni pretres od 08.02.2022. godine

²⁷ Uvjerenje o plaćama pripadnika Oružanih snaga Republike BiH na ime Esad Serdarević, Ministarstvo odbrane, ev. br. 692036200064 od 21.04.1996. godine (T-151); Obrazac VOB 1 na ime Esad Serdarević (T-152); Uvjerenje na ime Esad Serdarević, vojna jedinica 5159 Teočak, broj: 02/8d-936/2 od 18.07.1997. godine (T-153); Uvjerenje na ime Esad Serdarević, Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Teočak, broj: 07/66-03/2-1-111/18 od 24.09.2018. godine (T-154)

110. Nadalje, u odnosu na oštećenog Azema Omerovića, Vijeće je na osnovu materijalnih dokaza utvrdilo da je isti na dan pogibije, i to 25.07.1992. godine, također imao status borca Armije R BiH²⁸, ali i da je, na osnovu iskaza saslušanih svjedoka, kritičnog dana otišao u selo da nahrani stoku, rekavši da *“njemu Srbi neće ništa”*, te da je bio u pijanom stanju, ali i da su se tog dana vodile intenzivne borbe između VRS i Armije R BiH, usljed čega je oštećeni „pokošen“ rafalom preko stomaka, zbog čega se ne može sa sigurnošću ni govoriti o ubistvu oštećenog kao civila, a pogotovo ne o identitetu osobe koja ga je ubila.²⁹

111. Kada je u pitanju smrt ova dva lica, kako je utvrđeno, pripadnika Armije R BiH, a uzimajući u obzir da su se vodila borbena dejstva na području Tursunovog Brda u kritičnom periodu i da su drugi svjedoci, mještani Tursunovog Brda (Abdulah Zehić, Hajrudin Hodžić, Bakir Mešić) zajedno sa ostalim muškarcima, učestvovali u odbrani sela, tada u svojstvu pripadnika jedinice kapetana Hajrudina Mešića, odnosno, da su uloženi materijalni dokazi koji potkrijepljuju zaključak Vijeća da su Esad Serdarević i Azem Omerović poginuli za vrijeme tih borbenih dejstava, Vijeće nije moglo ni na koji način prihvatiti kao dokazane navode Tužilaštva BiH da su ova lica, u svojstvu civila, ubijena od strane pripadnika Prvog bataljona Prve majevičke brigade, odnosno, kako se tvrdi, jedinica koje su bile pod komandom optuženog Ratka Đurkovića.

112. Nadalje, iz dokaza također proizilazi da je oštećena Ajša Zehić bila starija, slabo pokretna žena, koja je prilikom prvog napada na Tursunovo Brdo dana 23.07.1992. godine, uz pomoć njenog rođaka, svjedoka Abdulaha Zehića, izmještena zajedno sa ostalim mještanima u improvizirani šator koji se nalazio prema selu Bilalići, ali da je, po okončanju borbenih dejstava, njeno tijelo pronađeno u njenoj kući, zbog čega nije moguće razjasniti kako i na koji način je ista uspjela doći nazad do svoje kuće i u kojem trenutku je izgubila život.

²⁸ Izvod iz matične knjige umrlih za Azem Omerovića, opština Teočak, broj: 05-13-08-6145/2016 od 06.10.2016. godine (T-155); Uvjerenje o plaćama pripadnika Oružanih snaga Republike BiH na ime Azem Omerović, Ministarstvo odbrane, ev. br. 692036200062 od 22.04.1996. godine (T-156); Obrazac VOB 1 na ime Azem Omerović (T-157); Uvjerenje na ime Azem Omerović, vojna jedinica 5159 Teočak broj: 02/8d-930/4 od 18.07.1997. godine (T-158)

Uvjerenje na ime Omerović Azem, Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Teočak, broj: 07/66-03/2-1-111/18 od 24.09.2018. godine

²⁹ Glavni pretres od 21.12.2021. i 04.01.2022. godine

113. S tim u vezi jeste i krivična prijava SJB Teočak³⁰ u kojoj je navedeno da se radi o starijoj osobi „koja nije mogla hodati bez nečije pomoći, Zehić Ajša 23.07.1992. godine, kada su četnici okupirali Tursunovo Brdo, ostala sama u šatoru, u neposrednoj blizini Tursunovog Brda, udaljenom od istog 200 metara“, te da „obzirom da Ajša nije mogla hodati bez nečije pomoći, četnici najvjerovatnije odveli Ajšu na Tursunovo Brdo, gdje su je kasnije ubili“.

114. Međutim, iz već pomenutog iskaza svjedoka Abdulaha Zehića, rođaka Ajše Zehić, proizilazi da je Ajša na dan napada 23.07.1992. godine bila u šatoru, zajedno sa njegovim roditeljima, te da, kada se svjedok narednog dana vratio da istoj donese hranu, oštećenu nije zatekao u šatoru. Također, kada je u pitanju navod iz pomenute krivične prijave da su „četnici najvjerovatnije Ajšu odveli na Tursunovo Brdo, gdje su je kasnije ubili“, a uzimajući u obzir iskaze svjedoka na okolnosti napada na Tursunovo Brdo, ali i svjedoka Abdulaha Zehića i činjenicu da je isti bez ikakvih problema mogao doći do šatora u neposrednoj blizini Tursunovog Brda, gdje su se inače u početku smjestili mještani sela, nepotkrijepljena je i nelogična tvrdnja da su istu četnici odveli iz šatora, da bi je kasnije ubili na Tursunovom Brdu, obzirom da se oštećena nije mogla kretati bez tuđe pomoći.

115. Oštećena Razija Alić također je bila starija žena, kako su svjedoci istakli, slijepa od rođenja i u potpunosti zavisna od pomoći drugih. U vrijeme napuštanja sela od strane mještana, ova oštećena je ostala u svojoj kući, gdje je kasnije i pronađeno njeno tijelo, ali nije jasno ni kada ni na koji način je ista stradala, pa se samo može pretpostaviti da je u vrijeme napuštanja sela, ista zaboravljena od strane svojih komšija, koji su gledali kako da spase svoje živote.

116. Za Vijeće nije sporno da su ove dvije žene stradale prilikom oružanog sukoba koji se u kritičnom periodu odvijao između snaga VRS i Armije R BiH na Tursunovom Brdu, te da su, kako to proizilazi iz iskaza svjedoka, jedinice Armije imale položaje u jednom dijelu sela i da je veliki broj jedinica VRS učestvovao u napadu i zauzimanju tog položaja.

³⁰ Krivična prijava, SJB Teočak broj 20-17/02-9/97 od 23.05.1997. godine, sa priložima - Službena zabilješka SJB Teočak, broj 20-17/02-9-1/97 od 27.3.1997. godine i zapisnik SJB Teočak, Odjeljenje kriminalističke policije broj 20-17/02-9-2/97 od 18.04.1997. godine (T-164)

117. Nesporno je i da su mještani Tursunovog Brda nekoliko dana prije napada dobili ultimatum od strane VRS u kojem je bilo navedeno da će svi stanovnici opštine Teočak 19.07.1992. godine u osam sati biti prebačeni za Bijeljину i dalje kuda budu htjeli, zatim da se svo naoružanje natovari na kamion, da će srpska vojska mirno ući u Teočak i da se vojska bezuslovno preda, o čemu će garancije dati predstavnik Kriznog štaba Teočak, kao i da je ultimatum bio potpisan od strane komandanta Prve majevičke brigade, Radomira Nedića.³¹

118. Dakle, kada se uzmu u obzir provedeni dokazi, jasno je da su se borbe na području Tursunovog brda odvijale nekoliko dana između VRS i Armije, tako da nije bilo moguće utvrditi van razumne sumnje kada su i na koji način ovi oštećeni izgubili živote, kao i da je vrlo moguće da su isti bili kolateralne žrtve tokom predmetnog oružanog sukoba.

119. Pored toga, kada su u pitanju navodi o paljenju 55 kuća i prisilnom preseljenju civilnog bošnjačkog stanovništva Tursunovog Brda, na osnovu provedenih dokaza, a prvenstveno nalaza i mišljenja vještaka vojne struke, Vijeće je utvrdilo da su mještani sela nekoliko dana ranije bili obaviješteni da će doći do napada od strane VRS, nakon čega su i napustili svoje kuće, kao i da je vršeno artiljerijsko granatiranje od strane brigadne artiljerijske grupe na vojne ciljeve u selu, u kojem je svoj položaj imala jedinica Armije R BiH, kojom brigadnom grupom, kako joj i sam naziv kaže, upravlja komandant brigade, a ne bataljona.

120. Vijeće je na uvid imalo i izjavu svjedoka Bege Zehića koji je naveo da kuće u selu nisu zapaljene u toku napada, nego nekoliko dana poslije toga.

121. Iz dokaza također proizilazi da je VRS imala obavještajne informacije prije borbenih dejstava o tome da je civilno stanovništvo sela Tursunovo brdo napustilo

³¹ Glavni pretres od 07.09.2021. godine (svjedok Dževad Avdičević); Izvod iz monografije "Teočanski dani otpora 1992/1995", autori Omer Đedović i Dževad Avdičević, 2015. godine, relevantne strane 35, 143, 14 (O-7)

selo, zbog čega se u konačnici i ne može govoriti o tome da su borbena dejstva koja su uslijedila, za cilj imala napad na civilno stanovništvo i njihove objekte.³²

122. Vijeće smatra da bi, slijedom navedenog, o pitanju komandne odgovornosti optuženog, imalo smisla raspravljati samo ukoliko postoje pouzdane informacije da je zaista bilo povreda ratnog prava, zatim da su počinioci tih povreda bili pripadnici Prvog bataljona i na kraju, da je komandant Prvog bataljona o tome imao saznanja, o čemu nema ni jednog dokaza.

123. Imajući u vidu ovakva utvrđenja Vijeća, nije bilo potrebe dalje se baviti utvrđivanjem elemenata eventualne efektivne kontrole optuženog Ratka Đurkovića, obzirom da Tužilaštvo BiH nije uspjelo razjasniti, a samim time ni dokazati načine i vrijeme smrti ova četiri oštećena, ali ni činjenične navode optužnice u pogledu paljenja civilnih objekata i prisilnog preseljenja stanovništva.

Stradanje ratnih zarobljenika Enesa Salihbegovića i Omera Muhamedbegovića (tačka 2. izreke presude)

124. Kada je u pitanju druga tačka optužnice (izreke presude), optuženom Ratku Đurkoviću stavljeno je na teret da je, kao nadređena osoba na dužnosti *de iure* komandanta Prvog bataljona Prve majevičke brigade VRS, sa stvarnom i efektivnom kontrolom nad pripadnicima Prvog bataljona Prve majevičke brigade i drugih pretpočinjenih jedinica koje su već pobrojane, znao da su prilikom napada na selo Tursunovo brdo u periodu od 19.07.1992. do 25.07.1992. godine, NN pripadnici tih jedinica, čiji komandant je bio optuženi, prvo zarobili dva pripadnika Armije R BiH, Enesa Salihbegovića i Omera Muhamedbegovića, a zatim iste udarcima oštrim predmetima u predio vrata i udarcima tupim predmetom lišili života, ali da je propustio da poduzme nužne i razumne mjere u pogledu pokretanja istrage, kao i da izvršioi tog djela budu kažnjeni.

³² Redovni borbeni izvještaj br. 23, Komanda 1. majevičke brigade, 16.00h, od 19.07.1992. godine, ERN broj 0366-1054 (T-15)

125. Naime, iz provedenih dokaza proizilazi da su se sredinom mjeseca jula 1992. godine desila dva napada na Tursunovo brdo, te da se prvi napad desio 23.07.1992. godine, dok se drugi napad zapravo ne može nazvati napadom, obzirom da su pripadnici VRS ušli u već prazno selo, koje je već ranije bilo napušteno od strane civilnog stanovništva, dok su se pripadnici Armije povukli nakon prvog napada.

126. Da bi se utvrdila odgovornost optuženog kao komandanta Prvog bataljona, ali i drugih, kako to Tužilaštvo navodi, pretpočinjenih jedinica, Vijeće je prvobitno moralo utvrditi na koji način i od strane koga su stradali oštećeni Enes Salihbegović i Omer Muhamedbegović.

127. Jedini dokaz Tužilaštva BiH koji je Vijeće imalo u tom smislu jeste iskaz svjedoka Cvijetina Ilića³³, koji je na okolnost stradanja ova dva pripadnika Armije R BiH naveo da je u toku napada na Tursunovo Brdo, u kojem je također učestvovao i svjedok kao pripadnik "Mandine" jedinice, čuo da je Dragan Ilić zvani "Rus" i "Žučo" ubijao iz osвете na Tursunovom Brdu, odnosno zbog smrti Dragana Radovanovića i svog brata Race Ilića, pa je tog dana ubio Omera i Enesa.

128. Međutim, kada je u pitanju iskaz svjedoka Cvijetina Ilića, koji je pročitani na glavnom pretresu, obzirom da je svjedok preminuo prije nego je došlo do podizanja optužnice u ovom predmetu, a koji je svjedok jedini identifikovao lice po imenu Dragan Ilić zvani "Rus" i "Žučo", kao počiniooca ubistva ova dva ratna zarobljenika, Vijeće nije moglo uzeti kao pouzdan i provjerljiv dokaz, prvenstveno iz razloga što se iskaz ovog svjedoka nije mogao provjeriti u dijelu navoda o počinioocu ubistva ova dva lica.

129. Pored toga, uvidom u pročitani iskaz ovog svjedoka, može se jasno utvrditi da svjedok, saznanje o ličnosti osobe koja je navodno ubila ova dva ratna zarobljenika, crpi iz priča drugih svjedoka, dakle, isti nije očevidac događaja, zbog čega Vijeće nije ni moglo van razumne sumnje utvrditi da je upravo osoba po imenu Dragan Ilić pravi počinilac ubistva dva zarobljena pripadnika Armije R BiH.

³³ Zapisnik o saslušanju svjedoka Cvijetina Ilića, broj T03 0 KTNZRZ 0011920 97 od 04.09.2013. godine (T-1)

130. Pored navedenog, svjedok Cvijetin Ilić, kako je već istaknuto, jedini je svjedok koji je naveo da je čuo da je Dragan Ilić ubio Enesa Salihbegovića i Omera Muhamedbegovića, ne navodeći na koji način, za razliku od Tužilaštva, koje je u činjeničnom opisu druge tačke optužnice, decidno navelo da su zapravo NN pripadnici pod komandom optuženog, nakon zarobljavanja, Enesa i Omera lišili života *“udarcima oštrim predmetima u predio vrata i udarcima tupim predmetom”*.

131. Na osnovu izvedenih dokaza, uglavnom izjava svjedoka, Vijeće nije moglo zaključiti pod kojim su tačno okolnostima stradala ova dva ratna zarobljenika, niti da li su uopšte bili zarobljeni prije nego su preminuli. Svi saslušani svjedoci nisu bili na licu mjesta u trenutku njihove pogibije, već su ih neki kasnije vidjeli mrtve i to nakon povratka na Tursunovo Brdo, odnosno, nakon što je Armija R BiH kratko vratila selo pod svoju kontrolu.

132. Tako je svjedok Enver Velagić, jedan od pripadnika jedinice Hajrudina Mešića, u svojoj izjavi naveo kako je za vrijeme napada na Tursunovo Brdo bio raspoređen kod štale Avde Zehića, da je taj napad trajao oko dva i po sata, te da su se počeli povlačiti kada su shvatili da ne mogu uzvratiti napad i došli do nekih kuća prije škole, vidio je kako su srpski vojnici ušli u selo i počeli da pale kuće i pucaju po njima, u kojem trenutku je vidio da je Omer Muhamedbegović pogođen u blizini kuće Avde Zehića i da je pao na zemlju i nije se pomijerao, ali da nije bio siguran da li je Omer tada bio samo ranjen ili je odmah ubijen.³⁴

133. Kada je u pitanju stradanje Enesa Salihbegovića, ovaj svjedok je izjavio kako zna da je bio raspoređen u blizini trafoa, tj. u blizini Omera Muhamedbegovića i da je pretrčavao od kuće do kuće i da je uzvraćao paljbu, ali da ne zna na koji način je isti poginuo. Također je naveo da je od Hajrudina Jašaragića čuo da su Omera i Enesa pronašli vezane i masakrirane u blizini Avdine kuće, ali da mu tom prilikom nije rečeno da su bili zaklani.

³⁴ Zapisnik o saslušanju svjedoka Envera Velagića, MUP Tuzlanskog kantona, broj 08-05/3-2/13 od 22.11.2013. godine (dokaz T-6)

134. Svjedok Bego Zehić³⁵ izjavio je da vidio mrtve Enesa i Omera i da je oko njih bilo sedam ili osam ljudi, da su Enes i Omer bili vezani, ležali su na leđima, ruke su bile pozadi, kao i da je kod jednog od njih vidio ranu na vratu i da pretpostavlja da je nastala od noža. Dalje je naveo da su tada skinuli vrata s nekog objekta, stavili mrtve na vrata i odnijeli ih na kraj sela u neku garažu, gdje su ih ostavili dva dana, a nakon toga su se vratili po njih i sahranili.

135. U odnosu na ovakve navode optužnice, Vijeće, analizom svih provedenih dokaza, nije moglo utvrditi način lišenja života ovih lica, niti je imalo drugih dokaza da je upravo Dragan Ilić počinio ubistva ova dva lica, s napomenom da su zarobljenici pronađeni od strane pripadnika Armije R BiH sa svezanim rukama, te je Omer Muhamedbegović bio vidno zaklan i imao je slomljenu ruku iz koje je virila kost, dok su kod oštećenog Enesa Salihbegovića svjedoci uočili ubodnu ranu u predjelu vrata i smrskan dio glave.

136. Sestra stradalog Enesa Salihbegovića, svjedok Hajrija Salihbegović, izjavila je da je njen brat Enes, prilikom napada pripadnika Prve majevičke brigade na Tursunovo Brdo, u deci vukao zaklanog Omera Muhamedbegovića, ali da ga je pogodio snajper. Međutim, kako je svjedokinja istakla, u toku razmjene 11.01.1994. godine, vidjela je da su ruke njenog brata bile vezane, da su se vidjele kosti i da je košulja bila raskopčana do pola, da je falilo pola čela i da se vidjelo da je udaren tupim predmetom u predjelu glave, te da je na internetu upoređivala udarce i da je zaključila da se nije radilo o ubistvu od strane snajpera.

137. Ova svjedokinja također je navela da je njen brat Enes bio izložen na krstu ispred komande VRS kao ratni trofej i da je saznala da je njen brat ostavljen od strane pripadnika jedinice Hajrudina Mešića, zaklan, izvađenog grkljana i istetoviranim krstovima po licu.

138. Pored toga, svjedokinja je navela da je imala amidžu po imenu Muhamed Salihbegović, koji joj je rekao da je jedne prilike u julu 1992. godine vidio optuženog Ratka Đurkovića na televiziji, na snimku Novosadske televizije, pored kojeg je vidio

³⁵ Glavni pretres od 09.11.2021. godine

njenog brata Enesa Salihbegovića, živog, svezanih ruku, kao i da je tada optuženi rekao da je zauzeo Tursunovo Brdo i da će uskoro zauzeti kompletan Teočak. Također je izjavila da je njen amidža poznavao optuženog jer su išli zajedno u školu, ali i da je poznavao porodicu optuženog, istakavši da je njegova majka prodala parcelu zemlje svjedokinjinom djedu.

139. S tim u vezi, odbrana je u spis uložila potvrdu Osnovne škole „Filip Višnjić“³⁶ u kojoj je navedeno da je osoba po imenu Muhamed Salihbegović, amidža svjedokinje Hajrije Salihbegović, pohađao prva dva razreda u Narodnoj osnovnoj školi u Srednjoj Trnovi, dok je optuženi Ratko Đurković pohađao Narodnu osnovnu školu u Donjoj Trnovi, te da je optuženi dvije godine mlađi od Muhameda Salihbegovića. Pored toga, odbrana je također pribavila uvjerenje kojim se potvrđuje da majka optuženog Ratka Đurkovića nikada nije bila upisana kao vlasnik ili suvlasnik u evidenciji vlasništva nepokretnosti koje su vođene i koje se vode kod RGUIP, PJ Ugljevik³⁷, slijedom čega proizilazi da se iskaz svjedokinje Hajrije Salihbegović u tom dijelu ne može smatrati pouzdanim.

140. Cijeneći navedeno, ostalo je nejasno pod kojim okolnostima i na koji način su stradala dva pripadnika Armije R BiH, odnosno, da se dovodi u pitanje njihovo zarobljavanje, obzirom da su i pronađeni u selu, na mjestu gdje su ih neki od njihovih saboraca i vidjeli da su pogođeni (svjedok Enver Velagić u odnosu na Omera Muhamedbegovića), te se nije, van razumne sumnje, moglo utvrditi da li su oštećeni bili živi u trenutku dolaska srpskih vojnika do njih, odnosno, ranjeni, te da li su isti nakon toga zlostavljani i na kraju ubijeni.

141. Međutim, obzirom da je optuženom Ratku Đurkoviću na teret stavljena efektivna kontrola nad svim jedinicama koje su učestvovala u napadu na Tursunovo brdo kritičnog dana, odnosno, da je bio pretpočinjen svim jedinicama, Vijeće se dalje bavilo analizom dokaza na navedene okolnosti, obzirom da se optuženi tereti za nekažnjavanje podređenih pripadnika jedinica koje su navodno bile pod njegovom

³⁶ Potvrda JU osnovna škola "Filip Višnjić" Donja Trnova, broj 599/2021. od 30.08.2021. godine (dokaz odbrane O-5)

³⁷ Uvjerenje Republičke uprave za geodetske i imovinsko – pravne poslove Banja Luka, Područna jedinica Ugljevik, broj 21.48/714.1-2-232/21 od 27.08.2021. godine (dokaz O-6)

kontrolom, a u vezi sa zlostavljanjem i mučenjem dva pripadnika Armije R BiH, koja su ubijena nakon zarobljavanja.

142. Pritom, kako je to već istaknuto, Vijeće smatra da Tužilaštvo nije provelo detaljne dokaze na okolnosti zarobljavanja i ubistva ova dva pripadnika, smatrajući da je dokazalo da su sve jedinice VRS na Tursunovom brdu bile pretpočinjene komandantu Prvog bataljona Prve majevičke brigade, optuženom Ratku Đurkoviću.

Nepostojanje odnosa nadređeni – podređeni, kao i efektivne kontrole nad jedinicama koje su učestvovale u napadu na selo Tursunovo Brdo 25.07.1992. godine (u odnosu na događaje iz tačke 2. optužnice)

143. Potvrđenom optužnicom Tužilaštva BiH, optuženom Ratku Đurkoviću na teret se stavlja da je krivična djela počinio po osnovu komandne odgovornosti, koja odgovornost je predviđena odredbom člana 180. stav 2. KZ BiH.

144. S tim u vezi, Vijeće će se u nastavku osvrnuti na dokaze koji su provedeni na navedenu tvrdnju Tužilaštva BiH, imajući u vidu da to čini samo u odnosu na činjenične navode tačke 2. optužnice (izreke presude), a iz razloga što, u odnosu na događaje opisane u prvoj tački izreke presude, Vijeće nije moglo utvrditi kako i kada su stradali oštećeni, zatim da je došlo do prisilnog preseljenja stanovništva, odnosno, pod kojim okolnostima je uništena imovina bošnjačkog stanovništva, pa je sasvim izlišno upuštati se u analizu postojanja odgovornosti optuženog u tom smislu.

145. S druge strane, kada su u pitanju činjenični navodi tačke 2. optužnice, Vijeće na početku podsjeća na činjenicu koja se odnosi na to da za dokazivanje krivične odgovornost nadređenog, u konkretnom slučaju optuženog Ratka Đurkovića, optužba mora dokazati postojanje odnosa nadređeni – podređeni, kao i postojanje efektivne kontrole na strani optuženog nad onima koji su izvršili zločin.

146. Komandni položaj nadređenog u odnosu na počinioca pravna je osnova dužnosti nadređenog da djeluje, kako bi spriječio krivična djela podređenih ili te

podređene kaznio, kao i iz toga izvedene odgovornosti u slučaju kada ne preduzme mjere da to učini.³⁸

147. Postojanje odnosa nadređeni – podređeni zavisi od dva faktora: a) počinioci su u vrijeme počinjenja krivičnog djela bili podređeni optuženom, odnosno, optuženi je „na osnovu svog položaja, formalno ili neformalno, bio na višem mjestu u hijerarhiji od počinioca“ i b) nadređeni je imao efektivnu kontrolu nad svojim podređenim“. ³⁹

148. Subordinacija unutar hijerarhije može biti ili *de iure*, tj. sastojati se ili biti izražena u formalnom činu, ili *de facto*, tj. onda kada, čak i bez ikakvog formalnog čina kojim se subordinacija uspostavlja i nadređeni i podređeni u praksi djeluju kao da subordinacija postoji. Nakon što se vijeće uvjeri van razumne sumnje da je subordinacija dokazana, ono mora utvrditi da li je postojala efektivna kontrola nad podređenim, bez obzira na to da li je posrijedi subordinacija *de iure* ili *de facto*.⁴⁰

149. Efektivna kontrola jeste stvarna mogućnost nadređenog da spriječi ili kazni počinjenje krivičnih djela podređenih. Dok god nadređeni ima efektivnu kontrolu nad podređenima, u toj mjeri da ih može spriječiti da počine krivična djela ili ih kazniti nakon što su takva djela počinili, smatrat će se odgovornim ukoliko nije iskoristio svoju mogućnost kontrole.

150. Naime, Tužilaštvo je nastojalo dokazati da su jedinice, koje su u kritično vrijeme u mjesecu julu 1992. godine izvršile napad na selo Tursunovo Brdo, zapravo bile pretpočinjene optuženom Ratku Đurkoviću, komandantu Prvog bataljona Prve majevičke brigade VRS.

151. Definicija pretpočinjavanja propisana je kao vojna aktivnost kojom se neka jedinica izdvaja iz organskog sastava svoje matične jedinice i privremeno se dodjeljuje nekoj drugoj jedinici radi izvršenja nekog zadatka koji ta jedinica ne može da realizuje sa svojim postojećim organskim sastavom. Pretpočinjavanje se realizuje na privremenoj osnovi i nakon protoka vremena angažovanja, ta jedinica se vraća iz

³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 76.

³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 303.

⁴⁰ *Ibid*, par. 193-195.

jedinice u kojoj je bila pretpočinjena, u svoju matičnu jedinicu. Za vrijeme privremenog potčinjavanja, jedinica koja se pretpočinjava u „novoj“ jedinici ima status „jedinice van organskog sastava“.⁴¹

152. Na predmetnu okolnost, Vijeće je prvobitno imalo na uvid materijalnu dokumentaciju koja se uglavnom odnosi na redovne borbene izvještaje dostavljane od strane Komande Prve majevičke brigade Istočno-bosanskom korpusu VRS, kao i nalaze i mišljenja vještaka vojne struke, kako optužbe, tako i odbrane.

153. Iz predmetnih dokaza, Vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi da su Jedinica za specijalne namjene “Mandini lavovi”, paravojna jedinica “Profini”, “Vod iz Trnove”, “Vod iz Mauzerove garde” i na kraju Jedinica SJB Ugljevik, u kritičnom periodu bile potčinjene Prvom bataljonu Prve majevičke brigade, kojim je komandovao optuženi Ratko Đurković.

154. Činjenica je da u predmetnom krivičnom postupku ne postoji nikakva naredba o pretpočinjavanju, kojom se inače realizuje samo pretpočinjavanje. Kako to proizilazi iz nalaza i mišljenja vještaka, ovlaštenje za donošenje naredbe o pretpočinjavanju uvijek je na pretpostavljenom starješini, koji je istovremeno i pretpostavljeni i starješini koji izdvaja jedinicu i starješini kome se ta ista jedinica pretpočinjava. Nakon što pretpostavljeni starješina izda naredbu o pretpočinjavanju, ta naredba dolazi istovremeno i potčinjenom komandantu koji treba izdvojiti jedinicu i potčinjenom komandantu koji prihvata pretpočinjenu jedinicu.⁴²

155. U konkretnom slučaju, optužnicom je navedeno da se radi o pretpočinjavanju između dvije komponente oružanih snaga Republike Srpske, obzirom da se radi o navodnom pretpočinjavanju jedinice civilne policije SJB Ugljevik, s jedne strane, te vojnih jedinica Istočno-bosanskog korpusa, s druge strane, komandantu Prvog bataljona Prve majevičke brigade VRS, optuženom Ratku Đurkoviću.

⁴¹ Vojna analiza i stručno mišljenje vještaka Martina Frančeševića, april 2022. godine (dokaz O-4); član 6. Pravilnika o nadležnostima korpusa KoV u miru, SSNO, GŠ OS SFRJ, 1990. godina

⁴² *Ibid*, strana 8.

156. Dakle, kako je već istaknuto, optuženi Ratko Đurković, postavljen je na dužnost komandanta Prvog bataljona u sastavu Prve majevičke brigade⁴³, koju okolnost nije sporila ni odbrana. S tim u vezi, kako je naveo vještak odbrane, optuženi je mogao komandovati samo vojnicima i starješinama koji se nalaze u sastavu Prvog bataljona i odgovoran je upotrebu i borbenu spremnost jedinica iz sastava tog bataljona.

157. Međutim, u nekim izuzetnim situacijama, komandant Prvog bataljona mogao je biti u poziciji da komanduje i nekim jedinicama ili pojedincima koji nisu u formacijskom sastavu njegovog bataljona, ali je tada morao imati posebno ovlaštenje za to od svog pretpostavljenog starješine, u konkretnom slučaju, komandanta Prve majevičke brigade.⁴⁴

158. Na osnovu Zakona o odbrani SR BiH, u dijelu koji se odnosi na MUP, te na osnovu naređenja, uputstava i smjernica pretpostavljene komande i MUP-a SR BiH, komanda Prvog bataljona Prve majevičke brigade i SJB Ugljevik usko su saradivale tokom izvođenja borbenih dejstava, kao i na sprječavanju krađa, pljački i nezakonitog djelovanja civilno stanovništva u zoni odgovornosti bataljona, naveo je vještak optužbe u svom nalazu i mišljenju.⁴⁵

159. Ovaj vještak također je naveo da je efektivnu kontrolu u zoni odgovornosti Prvog bataljona imao komandant bataljona, dok je efektivnu kontrolu nad vodom civilne policije imao načelnik SUP-a Ugljevik, čija jedinica je sadejstvovala u napadu na selo Tursunovo brdo sa jedinicama iz sastava Prve majevičke brigade.

160. Isto mišljenje iznio je i vještak odbrane, koji je naveo da je efektivnu kontrolu nad jedinicom civilne policije imao Vinko Lazić, tadašnji načelnik SJB Ugljevik, što znači da ta jedinica civilne policije nije bila u odnosu prepočinjene jedinice, nego u odnosu sadejstva sa jedinicama iz sastava Prve majevičke brigade VRS.

⁴³ Personalni karton na ime Ratko (Mića) Đurković, DMR 1209943183389; (T-33) i Dokument Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite RS VOB 8 (5 listova), na ime Ratko (Mićo) Đurković (T-34)

⁴⁴ Vojna analiza i stručno mišljenje vještaka Martina Frančeševića, strana 7.

⁴⁵ Analiza i stručno mišljenje iz oblasti vojne struke - djelovanje 1. bataljona 1. Majevičke lake pješadijske brigade VRS na području opštine Teočak sa fokusom dešavanja u selu Tursunovo brdo u periodu mjesec juli 1992. godine, dr.sci. Alija Kožljak, april 2019. godine (T-11)

161. Međutim, vještak optužbe, u kasnijem izlaganju, iznosi suprotno mišljenje, odnosno, da pripadnici SJB Ugljevik, kao i pripadnici specijalnih jedinica „Mandini lavovi“ i „Profini“, nisu bili u formacijskom sastavu Prvog bataljona, ali su od strane komandanta brigade pridodati komandantu Prvog bataljona za izvršenje borbenog zadatka, smatrajući da su time bili prepočinjeni komandantu Prvog bataljona, što bi u konačnici značilo da je optuženi Ratko Đurković bio pretpostavljeni starješina, ne samo svojim pripadnicima, nego i ovim specijalnim jedinicama, odnosno jedinici civilne policije.

162. S tim u vezi, uvidom u nalaz i mišljenje ovog vještaka, ali i na osnovu njegovog izlaganja na glavnom pretresu, može se zaključiti da je isti ovakvo mišljenje zasnovao isključivo na uložnim redovnim borbenim izvještajima od strane Tužilaštva BiH, te na iskazima svjedoka optužbe.

163. Iz sadržaja uložnih borbenih izvještaja⁴⁶, jasno se može uočiti da u istima nisu pojedinačno navođene jedinice koje su učestvovalе u napadu na Tursunovo Brdo, kao ni jedinica civilne policije, koja činjenica, po vještaku Tužilaštva, upućuje na zaključak da su te jedinice bile prepočinjene komandantu Prvog bataljona, pa iz toga razloga nisu ni navođene u izvještajima.

164. S druge strane, vještak odbrane zauzeo je sasvim suprotan stav, odnosno, da su te specijalne jedinice i jedinica civilne policije, bile prepočinjene, kako to tvrdi optužba, trebale biti pobrojane u izvještajima i da je to navođenje izostalo upravo iz razloga što te jedinice nisu bile prepočinjene optuženom.

165. Daljim uvidom u nalaz i mišljenje vještaka optužbe, Vijeće zaključuje da isti, u jednom dijelu odnose između jedinice civilne policije SJB Ugljevik i Prvog bataljona naziva sadejstvom, dok iste u pojedinim dijelovima naziva i prepočinjavanjem.

166. Međutim, kako je to naveo vještak odbrane, ti odnosi nikako ne mogu predstavljati i sadejstvo i prepočinjavanje, obzirom da jedno drugo isključuje.

⁴⁶ Dokazi Tužilaštva BiH od broja T-13 do T-21

167. Sadejstvo, za razliku od pretpočinjavanja, podrazumijeva usklađivanje načina i redosljeda izvršavanja zadatka prema fazama ili objektima sa susjednim jedinicama. Cilj organizovanja sadejstva jeste usmjeravanje svih napora u pravcu realizovanja postavljenog zadatka – uništenje neprijatelja u određenom rejonu.⁴⁷

168. U vezi sa pretpočinjavanjem, u odnosu na prvi napad 23.07.1992. godine i drugi napad od 25.07.1992. godine, osim što nije postojala pisana naredba o pretpočinjavanju ili neki drugi materijalni dokaz koji bi potkrijepio ovakvu tvrdnju optužbe, nije bilo ni usmene naredbe ili dokaza o postojanju iste.

169. Pritom Vijeće ističe da, zaključke koje su izveli vještaci u svojim nalazima, a koji se odnose na ocjenu iskaza svjedoka, nije moglo prihvatiti, obzirom da je isključivo zadatak Vijeća da prilikom donošenja sudske odluke, cijeni iskaze saslušanih svjedoka, dok je vještacima dozvoljen uvid u relevantnu materijalnu dokumentaciju koja se odnosi na predmet njihove analize.

170. Vijeće je, uvidom u nalaze vještaka vojne struke, te uložene materijalne dokaze, utvrdilo da se zapravo radilo o sadejstvu vojnih jedinica, koje se razlikuje od pretpočinjavanja prvenstveno po tome što svaka jedinica ima svog zapovjednika prilikom izvođenja nekog borbenog zadatka, a što potvrđuju i iskazi pojedinih svjedoka optužbe.

171. Tako je svjedok Radomir Lazić, zamjenik optuženog Ratka Đurkovića, koji je u kritično vrijeme bio na terenu u Tursunovom Brdu, naveo je da su tog dana na terenu bili i načelnik SJB Ugljevik, Vinko Lazić, te na IKM-u pripadnik Istočno-bosanskog korpusa, Radenko Gengo, ali i komandant Prve majevičke brigade, Radomir Nedić, koji su pratili tok akcije⁴⁸, kao i da je sve borbene izvještaje podnosila Komanda Prve majevičke brigade, u kojima se navode jedinice koje su bile u sadejstvu s istom.

172. Zamjenik komandanta Prve majevičke brigade, svjedok Slobodan Simić, izjavio je da ga je o napadima na Tursunovo Brdo obavijestio komandat Radomir Nedić, te

⁴⁷ Pravilo Bataljon, GŠ OS SFRJ, 1988. godina, tačka 101. – strana 10. Vojne analize i stručnog mišljenja vještaka Martina Frančeševića

⁴⁸ Dokaz Tužilaštva broj T-9

da je, između ostalog, prvi napad koji su pokušali izvesti vodovi iz Donje i Gornje Krčine bio neuspješan, zbog čega je komanda Istočno-bosanskog korpusa odredila svog operativca Radenka Gengu, koji je poslan na IKM radi kontrole i upućivanja borbenih jedinica, obzirom da je Korpus angažovao dodatne snage, jedinice „Mandini lavovi“ i „Profini“, kao i da je u napadu učestvovala i civilna policija na čelu sa Vinkom Lazićem.⁴⁹

173. Svjedok Radenko Gengo, tadašnji načelnik za operativne poslove Istočno-bosanskog korpusa, potvrdio je da je u vrijeme napada na Tursunovo Brdo 23.07.1992. godine otišao na IKM, gdje je zatekao komandanta Prve majevičke brigade, Radomira Nedića koji je rukovodio napadom i koji mu je tada rekao da sve protiče kako treba, te da je jedinica policije ušla s jedne strane sela, dok su jedinice pod komandom Radomira Nedića ušle s druge strane sela. Ovaj svjedok također je naveo da policija nije bila prepočinjena vojsci u tom napadu i da je za navedeno potrebno izdati naredbu, koju je u tom slučaju morao sačiniti upravo ovaj svjedok.⁵⁰

174. Činjenica je, dakle, da Vijeće iz provedenih dokaza Tužilaštva, nije moglo van razumne sumnje utvrditi ko je ratne zarobljenike lišio života, odnosno, kojoj su jedinici pripadali počinio, kako personalno, tako ni po pripadnosti nekoj od vojnih jedinica, zatim ni navode o prepočinjavanju tih jedinica optuženom Ratku Đurkoviću, odnosno njegovu efektivnu kontrolu nad tim jedinicama da poduzme nužne i razumne mjere da pokrene istragu zbog počinjenog zločina i kažnjavanja počinitelja ubistva, ali ni navode optužbe da je optuženi znao za počinjeno ubistvo ratnih zarobljenika.

175. Dakle, imajući u vidu da se, analizom svih provedenih dokaza, nije moglo van razumne sumnje utvrditi da je optuženi Ratko Đurković počinio krivična djela koja mu se optužnicom Tužilaštva stavljaju na teret, Vijeće je istog oslobodilo od optužbe.

IV TROŠKOVI KRIVIČNOG POSTUPKA I IMOVINSKOPRAVNI ZAHTJEV

⁴⁹ Glavni pretres od 29.03.2022. godine

⁵⁰ Glavni pretres od 23.08.2021. godine

176. Na osnovu odredbe člana 189. stav 1. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, imajući u vidu da je optuženi oslobođen od optužbe, troškovi krivičnog postupka iz člana 185. stava 2. tačke a. do f. ZKP BiH, kao i nužni izdaci optuženog i nužni izdaci i nagrada branioca, padaju na teret budžetskih sredstava.

177. Na osnovu odredbe člana 198. stav 3. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, oštećeni se sa imovinskopravnim zahtjevom upućuju na parnični postupak.

ZAPISNIČAR:

Pravni savjetnik

Amela Spahić

PREDSJEDNIK VIJEĆA

SUDIJA

Mira Smajlović

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude dozvoljena je žalba Apelacionom odjeljenju ovog Suda u roku od 15 (petnaest) dana od prijema pismenog otpravka iste.

*Žalba se podnosi Sudu u dovoljnom broju primjeraka.

ANEKS (materijalni dokazi)

a) Materijalni dokazi Tužilaštva BiH

T – 1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Cvijetina Ilića, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTNRZ 0011920 97 od 04.09.2013. godine, Izvod iz matične knjige umrlih za lice Ilić Cvijetin, opština Ugljevik, broj 02/1-202-1-298/21 od 20.08.2021. godine,
T – 2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Brane Despotovića, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTNRZ 0011920 97 od 12.08.2013. godine, Izvod iz matične knjige umrlih za lice Brano Despotović, opština Banja Luka, broj 02/1-202-1-297/21 od 20.08.2021. godine

T - 3	Zapisnik o saslušanju svjedoka Nedžada Muhamedbegovića, Ministarstvo sigurnosti, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj I-16-17-04-1-163/16 od 29.07.2020. godine
T - 4	Zapisnik o saslušanju svjedoka Sabahudina Mehmedbegovića, MUP Tuzla, broj 08-05/3 – 2/13 od 03.10.2013. godine, Zapisnik o saslušanju svjedoka Sabahudin Mehmedbegović, Ministarstvo sigurnosti, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 16-17-04-2-201/16 od 08.09.2016. godine
T - 5	Zapisnik o saslušanju svjedoka Muriz Jukić, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTARZ 0040415 14 od 23.10.2014. godine, Zapisnik o saslušanju svjedoka Muriz Jukić, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTARZ 0040415 14 od 29.10.2014. godine
T – 6	Zapisnik o saslušanju svjedoka Enver Velagić, Munistarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona, broj 08-05/3-2/13 od 22.11.2013. godine, Izvod iz matične knjige umrlih za lice Enver Velagić, općina Teočak, broj 05-10-08-7761/2021 od 13.09.2021. godine
T – 7	Zapisnik o saslušanju svjedoka Petar Lazić, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTNRZ 0011920 97 od 18.09.2013. godine, Izvod iz matične knjige umrlih za lice LAzić Petar, općina Bijeljina, broj 02/1-202-1-129/19 od 21.06.2019. godine
T – 8	Zapisnik o saslušanju svjedoka Rašid Zehić, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj KTN – RZ. 134/97 od 16.10.2006. godine, Izvod iz matične knjige umrlih za lice Rašid Zehić, grad Tuzla, broj 09/1-10-4-3439/20 od 01.09.2020. godine
T - 9	Zapisnik o saslušanju svjedoka Lazić Radomir, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTN RZ 0011920 97 od 24.06.2013. godine, izvod iz matične knjige umrlih za lice Lazić Radomir, općina Bijeljina, broj 02/8-202-1-1922/18 od 29.05.2018. godine
T - 10	Nalaz i mišljenje vještaka, dr Faruk Kulenović, 28.10.2021. godine, sa prilogom medicinska dokumentacija svjedoka Ivana Đurića
T – 11	Analiza i stručno mišljenje iz oblasti vojne struke - djelovanje 1.bataljona 1. Majevičke lake pješadijske brigade VRS na području opštine Teočak sa fokusom dešavanja u selu Tursunovo brdo u periodu mjesec juli 1992. godine, dr.sci. Alija Kožljak, april 2019. godine

T - 12	Zapisnik o kriminalističko – tehničkom pregledu odjevnih pregleda zatečenih na ostacima pronađenih leševa i njihovoj bližoj okolini, MUP Tuzla, Izvještaj o sudsko – medicinskoj ekspertizi, Ekspertni tim Univerzitetsko – kliničkog centra Tuzla, Zapisnik o utvrđivanju identiteta, Klinički centar Tuzla, Zavod za sudsku medicinu, Ekspertni tim, broj TEO – 1 od 21.05.1997. godine, Fotodokumentacija, ekshumacija NN leša, Teočak – Tursunovo brdo od 15.04.1997. godine, MUP Tuzla, broj 08-01/2-8-230-153/97 od 07.08.1997. godine;
T – 13	Vanredni izvještaj, Komanda Istočnobosanskog korpusa, str. pov. 01/2-1137 od 27.07. 1992.godine u 19,30;
T – 14	Redovni borbeni izvještaj, Komanda 1. majevičke brigade, 15.00h, od 18.07.1992. godine, ERN broj 0366-1073,
T – 15	Redovni borbeni izvještaj br. 23, Komanda 1. majevičke brigade, 16.00h, od 19.07.1992. godine, ERN broj 0366-1054,
T – 16	Redovni borbeni izvještaj br. 25, Komanda 1. majevičke brigade, 15.00h, od 20.07.1992. godine, ERN broj: 0366-1046,
T – 17	Redovni borbeni izvještaj br. 26, Komanda 1. Majevičke brigade, 15.00h, od 21.07.1992. godine, ERN broj: 0366-1032,
T – 18	Redovni borbeni izvještaj br. 29, Komanda 1. Majevičke brigade, 22.00h, od 23.07.1992. godine, ERN broj: 0366-1003
T – 19	Redovni borbeni izvještaj br. 30, Komanda 1. Majevičke brigade, 13.00h, od 24.07.1992. godine, ERN broj: 0366-0997
T – 20	Redovni borbeni izvještaj br.33, Komanda 1. Majevičke brigade, 18.00h, od 25.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0976
T – 21	Redovni borbeni izvještaj broj 34, Komanda 1. Majevičke brigade, 13.00h, od 26.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0956,
T – 22	Informacija o izrečenim presudama Bijeljina, Komanda Istočnobosanskog korpusa, pov. broj 22/2-2461-1/92 od 25.12.1992. godine, ERN:06201449-0620145
T – 23	Pravilnik nadležnostima komande korpusa kopnene vojske u miru, Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Generalštab Oružanih snaga SFRJ – III uprava, 1990. godina
T – 24	Uputstvo za rad komandi - štabova nacrt, Centar visokih vojnih škola JNA „Maršal Tito“, 1983.

T - 25	Pravilo korpus kopnene vojske, Generalštab oružanih snaga SFRJ, Centar visokih vojnih škola OS "Maršal Tito", 1990.
T - 26	Propisi o primjeni pravila međunarodnog ratnog prava o oružanim snagama u SFRJ, Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, 1988.
T - 27	Nalaz i mišljenje vještaka Haruna Avdagića od 09.12.2021. godine, sa prilogom medicinske dokumentacije svjedoka;
T - 28	Dopis Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije br. MP br.46/20 od 20.10.2020. godine;
T - 29	Akt Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite RS, broj: 16-03/3.2-1-835-382/18 od 14.03.2018. godine;
T - 30	Personalni karton (obrazac pers 7) na ime Nedić (Milan) Radomir, registarski broj 2809943120014;
T - 31	Dokument Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite RS, obrazac VOB8 (4 lista), na ime Nedić (Milan) Radomir;
T - 32	Rješenje na ime Nedić Radomir, Vojna pošta 71012 Bijeljina, int. br. 19/1197-24 od 25.04.1994. godine, ERN broj: 0401-7789, haška ovjera
T - 33	Personalni karton na ime Đurković (Mića) Ratko, DMR 1209943183389;
T - 34	Dokument Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite RS VOB 8 (5 listova), na ime Đurković (Mićo) Ratko;
T - 35	Izvod iz kaznene evidencije za Đurković Ratka, Ministarstvo unutrašnjih poslova RS, Policijska uprava Bijeljina, Policijska stanica Ugljevik broj 15-2/01-235-332/20 od 11.09.2020. godine;
T - 36	Naređenje „Prikupljanje i organizacija rada na kompletiranju dokumentacione građe jedinica IBK u okviru negovanja borbenih tradicija“, Komanda IBK pov. br. 22/2-2178 od 27.09.1995. godine, haški broj 0367-0975, sa prilogom: dokument „Spisak komandanata i pomoćnika za moral koji su obavljali i obavljaju dužnost u jedinicama od korpusa do brigade i puka i drugih učesnika ratnih zbivanja u zoni odgovornosti IBK“ ERN broj 0367-0976 – 0367-09993, haška ovjera
T - 37	Dokument Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite RS, na ime Lazić Radomir, VP 7244 Ugljevik;
T - 38	Spisak vojnih pošta VRS, Glavni štab VRS broj:25-282 od 27.10.1994. godine, ERN broj: 04256431-04256445, haška ovjera
T - 39	Karta Ugljevika, ERN broj: 0500-1373, haška ovjera

T - 40	Stanovništvo Bosne i Hercegovine, nacionalni sastav po naseljima, 1991. godine, Zagreb, april 1995.g, izvod za Ugljevik, sa CD – om
T - 41	Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u BiH u vanrednim okolnostima, Srpska demokratska stranka BiH, od 19.12.1991. godine, ERN broj 01065629-01065638, haška ovjera
T - 42	Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti Službeni list Republike Bosne i Hercegovine, broj: 1/92 od 09.04.1992. godine
T - 43	Odluka o proglašenju ratnog stanja, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine, broj: 7/92 od 20.06.1992. godine
T - 44	Odluka o ukidanju ratnog stanja Službeni list Republike Bosne i Hercegovine, broj: 50/95 od 28.12.1995. godine
T - 45	Odluka o proglašenju ratnog stanja na cjelokupnoj Srpskoj autonomnoj oblasti Birač, broj 1-01/92 od 29.04.1992. godine, ERN broj 00835801, haška ovjera
T - 46	Odluka o proglašenju ratnog stanja na području Srpske opštine Zvornik, SAO Semberija i Majevisa, Srpska opština Zvornik, broj: 01-2/92 od 06.04.1992. godine, (bilten) ERN broj: 02132340, haška ovjera
T - 47	Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti, Predsjedništvo srpske republike BiH, broj: 03-11/92 od 15.04.1992. godine, ERN broj: 04292700, haška ovjera
T - 48	Karta, ERN broj 01117774, haška ovjera
T - 49	Akt SJB Bijeljina, Centar službi bezbjednosti Bijeljina, Srpska Republika BiH, broj 4/92 od 15.04.1992. godine
T - 50	Akt SJB Ugljevik, broj: 18-17/01-198/92 od 18.04.1992. godine, ERN broj 06790110, haška ovjera
T - 51	Naredba Formiranje samostalne Ugljevičke čete, Komanda Istočno-bosanskog korpusa str. pov. 01/2-409 od 04.06.1992. godine, haška ovjera
T - 52	Zaključak SO Ugljevik, broj: 01-023-145/92 od 22.05.1992. godine, ERN broj 00456145;
T - 53	Odluka o uvođenju policijskog časa na području Srpske opštine Zvornik, SAO Semberija i Majevisa, Srpska opština Zvornik, broj: 01-5/92 od 08.04.1992. godine, (bilten) ERN broj: 02132342, haška ovjera
T - 54	Odluka o uvođenju radne obaveze na području srpske opštine Zvornik, SAO Semberija i Majevisa, Srpska opština Zvornik, broj: 01-6/92 od 08.04.1992. godine, (bilten) ERN broj: 02132341, haška ovjera

T - 55	Naredba Komandi, Vojna pošta Tuzla, str.pov.br.11/2-290 od 20.05.1992. godine, ERN broj:0620-0882 do 0620-0884, haška ovjera
T - 56	Dopis Komandi Istočno Bosanskog korpusa, Predsjedništvo Skupštine opštine Ugljevik, broj: 01-80-35/92 od 24.06.1992. godine, ERN broj: 0620-0806, haška ovjera
T - 57	Prijedlog o imenovanju Komandanta Štaba Teritorijalne odbrane za SAO Semberija i Majevisa i SAO Birač, broj: 01-023-132/92 od 13.05.1992. godine, ERN broj: 02089726, haška ovjera
T - 58	Šematski prikaz Vrhovne komande na vojskom VRS, ERN broj: 00895249, haška ovjera
T - 59	Naredba Komande Istočno-bosanskog korpusa, str.pov.br.11/2-1045 od 18.07.1992. godine, ERN broj: 04382003, haška ovjera
T - 60	Naređenje Komande Istočno-bosanskog korpusa, strogo povjerljivo 01/2-1051 od 18.07.1992. godine, ERN broj: 04382004, haška ovjera
T - 61	Naredba Komande Istočno-bosanskog korpusa, str.pov.br.11/2-1062 od 19.07.1992. godine, ERN broj: 04382006, haška ovjera
T - 62	Naredba Komande Istočno-bosanskog korpusa, str.pov.br.11/2-1053 od 19.07.1992. godine, ERN broj: 04382008, haška ovjera
T - 63	Naredba Komande Istočno-bosanskog korpusa, str.pov.br. 01/2-1059 od 19.07.1992. godine, ERN broj: 04382009-04382010, haška ovjera
T - 64	Informacija o aktuelno vojno-političkoj i bezbjednosnoj situaciji, pov.br.11/2-1076 od 21.07.1992. godine, ERN broj: 04382012-04382014, haška ovjera
T - 65	Naredba Komande Istočno-bosanskog korpusa, str.pov.br.01/2-1080 od 22.07.1992. godine, ERN broj: 04382015
T - 66	Zapovjest za borbena dejstva, Komanda Istočno-bosanskog korpusa, str.pov.br.11/2-1207 od 04.08.1992. godine, haška ovjera
T - 67	Naredba o opštoj mobilizaciji, SAO Semberija i Majevisa, Srpska opština Zvornik, broj: 02-1/92 od 08.04.1992. godine, (bilten) ERN broj: 02132343, haška ovjera
T - 68	Odluka o formiranju privremene vlade Srpske opštine Zvornik, SAO Semberija i Majevisa, Srpska opština Zvornik, broj: 01-1/92 od 10.04.1992. godine, (bilten) ERN broj: 02132342-02132343, haška ovjera
T - 69	Informacija o stanju u zatvorima i sabirnim logorima ratnih zarobljenika, , Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Srpske, broj: 04/2-112/92 od 22.10.1992. godine, ERN broj 00577940-00577944, haška ovjera
T - 70	Depeša, Komanda zvorničke brigade, povjerljivo br. 583-15 od 29.08.1992. godine

T - 71	Odluka o izdavanju propusnica civilnim licima, SAO Semberija i Majevisa, Srpska opština Zvornik, broj: 01-23/92 od 15.04.1992. godine, (bilten) ERN broj: 02132346, haška ovjera
T - 72	Odluka o davanju ovlaštenja SJB Loznica i stanici milicije Mali Zvornik za privođenje civilnih lica stanici SJB Zvornik, SAO Semberija i Majevisa, Srpska opština Zvornik, broj: 01-9/92 od 14.04.1992. godine, (bilten) ERN broj: 02132345, haška ovjera
T - 73	Uputstvo o postupanju sa zarobljenim licima, Sl. glasnik srpskog naroda u BiH br. 9 od 13.06.1992. godine;
T - 74	Izvod iz naredbe o formiranju komandi i jedinica Vojske SR BiH, Glavni štab vojske SR BiH broj: 28/2-11 od 16.06.1992. godine;
T - 75	Zahtjev za odobrenje vojnog M/A na privremenu upotrebu, Opštinski štab teritorijalne odbrane, pov.br: 01/66-1 od 29.05.1992. godine;
T - 76	Preimenovanje štabova TO i jedinica TO, Komanda Istočnobosanskog korpusa br: SP 11/2-508 od 06.06.1992. godine;
T - 77	Akt Komande Istočnobosanskog korpusa str.pov.br: 2/1369-224 od 17.09.1992. godine;
T - 78	Akt Komande Zvorničke brigade pov.br: 619.4-4 od 19.09.1992. godine;
T - 79	Redovni borbeni izvještaj Komanda 1.majevičke brigade str.pov.broj 49 od 18.08.1992. godine;
T - 80	Redovni borbeni izvještaj Komanda 1.majevičke brigade str.pov.broj 50 od 19.08.1992. godine;
T - 81	Naredba komadanta GŠ vojske Srpske Republike BiH o formiranju komandi i ustrojstvu vojske Srpske R BiH, str. pov.br. 30/18-17 od 16.06.1992. godine, ovjerena kopija
T - 82	Naredba broj 3-11 načelnika generalštaba vojske Jugoslavije od 14.01.1994. godine, Službeni vojni list br. 9 od 28.03.1994. godine; ERN broj: 03365788-03365790;
T - 83	Naredba, Komanda brigade SV „Birač“ od 28.05.1992. godine, ERN broj: 04276215, haška ovjera;
T - 84	Naređenje op. Br. 19, Komanda 1. Majevičke brigade, 08.00h, od 17.07.1992. godine,;
T - 85	Akt, CSB Bijeljina, MUP Srpske Republike BiH od 26.07.1992. godine, ERN broj: 03607293, haška ovjera;
T - 86	Akt - depeša pomoćnika ministra za unuštajne poslove, MUP- RS broj 02-2482 od 31.03.1992.godine, ERN 00490125;

T - 87	Zahtjev za pretpočinjenje 1/5 bat. majevičke brigade, Komanda zvoničke brigade pov.br. 107/92 od 09.07.1992. godine
T - 88	Naredba – ulazak u sastav jedinice, Komande Istočnobosanskog korpusa Sp br. 11/2-506 od 05.06.1992. godine; ERN broj: 0366-0315; haška ovjera
T - 89	Naredba, Komanda istočno-bosanskog korpusa, str. pov. br. 01/2-1080; 18,00, od 22.07.1992. godine, haški broj: 04382015; haška ovjera
T – 90	Dnevni operativni izvještaj, Komanda istočno-bosanskog korpusa, str. pov. br. 01/2-366 od 31.05.1992. godine, ERN broj: 0366- 0366, haška ovjera
T – 91	Redovni borbeni izvještaj, Komanda 1. Majevičke brigade, 15:00č, od 21.06.1992. godine; ERN broj: 0366-0201; haška ovjera
T – 92	Dnevni operativni izvještaj, Komanda 1. Majevičke brigade, KM Ugljevik-TE, 15.00h, od 22.06.1992. godine
T – 93	Dnevni operativni izvještaj, Komanda birčanske brigade, str.pov.br.14-66 od 24.07.1992.g, ERN broj 0366-0986, haška ovjera,
T – 94	Redovni borbeni izvještaj, str. pov. broj 119/92 od 11.07.1992. godine
T – 95	Redovni borbeni izvještaj, Komanda zvoničke brigade, str.pov.br.108 od 10.07.1992. godine
T – 96	Redovni borbeni izvještaj, Komanda zvoničke brigade str. pov. br. 135/92 od 13.07.1992. godine
T – 97	Redovni borbeni izvještaj, Komanda 1. Majevičke brigade, 16:30h od 13.07.1992. godine, ERN broj: 0366-1132, haška ovjera
T – 98	Redovni borbeni izvještaj, Komanda 1. Majevičke brigade, 16:30h, od 14.07.1992. godine, ERN broj 0366-1121
T – 99	Redovni borbeni izvještaj, Komanda zvoničke brigade str. pov. broj 151 od 15.07.1992. godine, ovjerena kopija
T – 100	Redovni borbeni izvještaj, Komanda 1. Majevičke brigade, 16:30, 15.07.1992. godine, ERN broj: 0366-1108, haška ovjera
T – 101	Redovni borbeni izvještaj, Komanda 1. Majevičke brigade, 16:30h, od 16.07.1992. godine, ERN broj: 0366-1090, haška ovjera
T – 102	Redovni borbeni izvještaj, Komanda zvoničke brigade str. pov. broj: 139/92 od 14.07.1992. godine
T – 103	Redovni borbeni izvještaj , Komanda 1. majevičke brigade, 16:30 od 17.07.1992. godine; ERN broj: 0366-1086, haška ovjera
T – 104	Redovni borbeni izvještaj, Komanda zvoničke brigade, str. pov. broj: 167 od 18.07.1992. godine

T – 105	Redovni borbeni izvještaj, Komanda 2. Majevičke brigade Priboj, strogo pov. broj 9-75 od 19.07.1992. godine
T – 106	Redovni borbeni izvještaj, Komanda istočno-bosanskog korpusa, str. pov. br. 01/2-1078 od 21.07.1992. godine, ERN broj: 0366-1033, haška ovjera,
T – 107	Redovni borbeni izvještaj broj 27, Komanda 1. majevičke brigade, 15.00h, od 22.07.1992. godine, ERN broj: 0366-1011, haška ovjera,
T – 108	Redovni borbeni izvještaj, Komanda zvrničke brigade strogo pov. Broj: 215/92 od 23.07.1992. godine; ERN broj: 0366-1005 i 0366-1006, haška ovjera
T – 109	Redovni borbeni izvještaj br.31, Komanda 1. Majevičke brigade, 18.00h, od 24.07.1992. godine, ERN broj: 0366-0996, haška ovjera,
T – 110	Redovni borbeni izvještaj , Komanda Istočno-bosanskog korpusa, str. pov. br. 01/1-1101 od 24.07.1992. godine u 20 časova; ERN broj: 0366-0983, haška ovjera,
T – 111	Redovni borbeni izvještaj , komanda zv. Plbr strogo pov. Broj: 233/92 od 24.07.1992. godine, ERN broj: 0366-0993 i 0366-0994; haška ovjera
T – 112	Redovni borbeni izvještaj br. 32, Komanda 1. majevičke brigade, 13.00h, od 25.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0968,, haška ovjera,
T – 113	Redovni borbeni izvještaj, Komanda zv. Plbr, str.pov.broj 237/92 od 25.07.1992. godine
T – 114	Redovni borbeni izvještaj broj 35, Komanda 1. Majevičke brigade, 17.00h, od 26.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0960, haška ovjera,
T – 115	Dnevni operativni izvještaj, Komanda Istočno-bosanskog korpusa, str. pov. br. 01/1-1123, 14.00h, od 26.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0947, haška ovjera,
T – 116	Redovni borbeni izvještaj broj 36, Komanda 1. Majevičke brigade, 13.00h, od 27.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0938, haška ovjera,
T – 117	Dnevni operativni izvještaj, Komanda istočno-bosanskog korpusa str. pov. br. 01/2-1148 od 28.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0913, haška ovjera,
T – 118	Dnevni operativni izvještaj , Komanda istočno-bosanskog korpusa, pov.br. 01/2-1145 od 28.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0914, haška ovjera,
T – 119	Redovni borbeni izvještaj br. 37, Komanda 1. majevičke brigade, 13.00h, od 28.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0921, haška ovjera,
T – 120	Zahtjev za pomoć, Komanda 1. Majevičke brigade, 09.45h, od 29.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0911, haška ovjera
T – 121	Redovni borbeni izvještaj br. 38, Komanda 1. Majevičke brigade, 13.00h, od 29.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0909, haška ovjera

T – 122	Redovni borbeni izvještaj broj 39, Komanda 1. Majevičke brigade, 21.00, od 29.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0910, haška ovjera,
T – 123	Redovni borbeni izvještaj, Komanda 1. semberske brigade str.pov.br. 1/35 od 29.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0907, haška ovjera,
T – 124	Redovni borbeni izvještaj broj 40, Komanda 1. majevičke brigade, 13:00h, od 30.07.1992. godine; ERN broj: 0366-0888, haška ovjera
T – 125	Redovni borbeni izvještaj, Komanda Zv. LPBR, str.pov.br. 510/92 od 22.08.1992. godine, ovjerena kopija
T – 126	Redovni borbeni izvještaj, Komanda Zvor. LPBR, str. pov. broj: 499_3 od 22.08.1992. godine, ovjerena kopija
T – 127	Redovni borbeni izvještaj, Komanda 1. Majevičke brigade, str. pov. broj 54/92, 18.00h, od 25.08.1992. godine; ERN broj: 0366-3298, haška ovjera,
T – 128	Redovni borbeni izvještaj, Komanda 1. majevičke brigade, str. pov. broj 56/92, 18:00 od 26.08.1992. godine, ERN broj: 0366-3279, haška ovjera
T – 129	Redovni borbeni izvještaj , Komanda 1. majevičke brigade str. pov. broj 57/92, 18:00h od 27.08.1992. godine, ERN broj: 0366-3247, haška ovjera
T – 130	Redovni borbeni izvještaj , Komanda 1. majevičke brigade, str. pov. broj 59/92, 18:00h od 28.08.1992. godine; ERN broj: 0366-3230 i 0366-3231, haška ovjera
T – 131	Zahtjev, Komanda 1. majevičke brigade, str. Pov. Broj 58/92, 08:00h od 28.08.1992. godine; ERN broj: 0366-2597, haška ovjera
T – 132	Radni borbeni izvještaj, Komanda 1. majevičke brigade, str. Pov. Br. 60/92, 18:00 od 29.08.1992. godine, ERN broj: 0366-3184, haška ovjera,
T – 133	Redovni borbeni izvještaj, Komanda 1. Majevičke brigade, str. pov. broj 61/92, 18.00, 31.08.1992. godine; ERN broj: 0366-3152, haška ovjera,
T – 134	Akt „Podaci o jedinici“, Komanda 1. majevičke brigade, str. Pov. Broj: 453-2 od 01.09.1992. godine, ERN broj: 0366-2625 i 0366-2626, haška ovjera
T – 135	Izvještaj – paravojne formacije, komande istočnobosanskog korpusa, Odjeljenje za obavještajno-bezbednosne poslove str. povjerljivo broj 31-1 od 01.03.1993. godine; ERN broj: 0704-8442 i 0704-8443, haška ovjera
T – 136	Redovni borbeni izvještaj komande 1.majevičke brigade str.pov.br: 60/92, 18,00, od 29.08.1992.g;
T – 137	Akt Kriznog štaba Skupštine opštine Vlasenica broj: 62/92 od 19.05.1992.g;
T – 138	Redovni borbeni izvještaj komande 1.majevičke brigade str.pov.br: 61/92, 18,00, od 31.08.1992.g;

T – 139	Redovni borbeni izvještaj Komande 1.majevičke brigade str.pov.br: 57/92, 18,00, od 27.08.1992.g;
T – 140	Izvod iz matične knjige umrlih za Salihbegović Enes, opština Teočak, broj 05-13-08-6143/2016 od 06.10.2016. godine,
T – 141	Uvjerjenje o plaćama pripadnika Oružanih snaga Republike BiH na ime Salihbegović Enes, Ministarstvo odbrane FBiH, ev. br. 692036200505 od 27.04.1996. godine,
T – 142	Obrazac VOB 1 na ime Salihbegović Enes;
T – 143	Uvjerjenje na ime Salihbegović Enes, vojne jedinice 5159 Teočak broj: 02/8d-931/3 od 18.07.1997. godine
T – 144	Uvjerjenje na ime Salihbegović Enes, Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Teočak, broj: 07/66-03/2-1-110/18 od 24.09.2018. godine
T – 145	Uvjerjenje na ime Salihbegović Enes, Federalno ministarstvo odbrane, broj: 17-18-04-03-22-955/04 od 29.10.2004. godine
T – 146	Izvod iz matične knjige umrlih za Muhamedbegović Omer, općina Teočak, broj: 05-13-08-6144/2016 od 06.10.2016. godine
T – 147	Uvjerjenje o plaćama pripadnika Oružanih snaga Republike BiH na ime Muhamedbegović Omer, Ministarstvo odbrane, ev. br. 692036201330 od 15.05.1996. godine,
T – 148	Obrazac VOB 1 na ime Muhamedbegović Omer;
T – 149	Uvjerjenje na ime Muhamedbegović Omer, Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Teočak, broj: 07/66-03/2-1-110/18 od 24.09.2018. godine
T – 150	Izvod iz matične knjige umrlih za Serdarević Esad, općina Teočak, broj 05-13-08-6147/2016 od 06.10.2016. godine
T – 151	Uvjerjenje o plaćama pripadnika Oružanih snaga Republike BiH na ime Serdarević Esad, Ministarstvo odbrane, ev. br. 692036200064 od 21.04.1996. godine,
T – 152	Obrazac VOB 1 na ime Serdarević Esad;
T – 153	Uvjerjenje na ime Serdarević Esad vojne jedinice 5159 Teočak broj: 02/8d-936/2 od 18.07.1997. godine
T – 154	Uvjerjenje na ime Serdarević Esad, Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, Grupa za pitanja

	evidencija iz oblasti vojne obaveze Teočak, broj: 07/66-03/2-1-111/18 od 24.09.2018. godine
T – 155	Izvod iz matične knjige umrlih za Omerović Azem, općina Teočak, broj: 05-13-08-6145/2016 od 06.10.2016. godine,
T – 156	Uvjerenje o plaćama pripadnika Oružanih snaga Republike BiH na ime Omerović Azem, Ministarstvo odbrane, ev. br. 692036200062 od 22.04.1996. godine,
T – 157	Obrazac VOB 1 na ime Omerović Azem;
T – 158	Uvjerenje na ime Omerović Azem vojne jedinice 5159 Teočak broj: 02/8d-930/4 od 18.07.1997. godine
T – 159	Uvjerenje na ime Omerović Azem, Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Teočak, broj: 07/66-03/2-1-111/18 od 24.09.2018. godine
T – 160	Izvod iz Matične knjige rođenih na ime Zehić Ajša, Općina Teočak broj: 05-10-08-2656/2020 od 28.05.2020. godine
T – 161	Zapisnik o uviđaju Kantonalni sud u Tuzli, broj Kri 26/97 od 15.04.1997. godine,
T – 162	Crtež lica mjesta, Ekshumacija NN leša, Centar službi bezbjednosti Tuzla, broj: 08-01/2-8-230-153/97, datum fotografisanja 15.04.1997. godine,
T – 163	Naredba za vještačenje, Viši sud u Tuzli broj: Kri.26/97 od 16.04.1997. godine
T – 164	Krivična prijava, SJB Teočak broj 20-17/02-9/97 od 23.05.1997. godine, sa priložima službena zabilješka SJB Teočak broj 20-17/02-9-1/97 od 27.3.1997. godine i zapisnik, SJB Teočak, Odjeljenje kriminalističke policije broj 20-17/02-9-2/97 od 18.04.1997. godine
T – 165	Akt Općine Teočak, Službe za opću upravu, boračka pitanja i zajedničke poslove, broj: 05-10-744/20 od 28.05.2020. godine,
T – 166	Izvod iz Matične knjige rođenih na ime Alić Razija, Općina Teočak, broj: 05-10-08-2655/2020 od 28.05.2020. godine
T – 167	Dopis Općine Teočak, MZ Stari Teočak od 05.01.2021.godine sa prilogom dokument: „Tursunovo Brdo : Domaćinstva i članovi u julu 1992.godine“
T – 168	Informacija o paravojnim formacijama na području SR BIH, Glavni štab vojske SR BIH od 28.07.1992. godine
T – 169	Odluka o zabrani formiranja i djelovanja naoružanih grupa i pojedinaca na teritoriji Republike koje nisu pod jedinstvenom komandom vojske ili milicije, Sl. glasnik srpskog naroda u BIH 10/92 od 10.06.1992. godine

T - 170	Zapisnik o saslušanju svjedoka Živko Todorović, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTN RZ 0011920 97 od 25.06.2013. godine
T - 171	Zapisnik o saslušanju svjedoka Alić Nedima, MUP Tuzla, broj 08-05/3-2-/13 od 04.10.2013. godine;
T - 172	službena zabilješka, Tužilaštvo BiH broj T20 0 KTRZ 0011538 20 2 od 31.01.2022. godine

b) Materijalni dokazi odbrane

O - 1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Muniba Alića, Ministarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona, broj 08-05/3-2/13 od 14.05.2013. godine
O - 2	Medicinska dokumentacija svjedoka Petra Lazića: otpusna lista, Zdravstvena ustanova Klinički centar Srbije, broj 788/2004 od 08.09.2004. godine, Specijalistički pregled, Ordinacija "Zdravlje" od 23003.2017. godine, Otpusno pismo sa epikrizom, Opšta bolnica "Sveti apostol Luka" od 02.09.2004. godine , Izveštaj o subspecijalističkom pregledu kardiologa, JZU bolnica Sveti Vračevi, Bijeljina od 07.03.2018. godine
O - 3	Zapisnik o saslušanju svjedoka Petar Lazić, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, broj T03 0 KTN RZ 0011920 97 od 18.09.2013. godine, sa prilogom medicinske dokumentacije za svjedoka Petra Lazića, dom zdravlja Ugljevik broj 300/2022 od 23.02.2022. godine
O - 4	Vojna analiza i stručno mišljenje, Martin Frančešević, april 2022. godine, sa priložima pregledna karta vještaka R-1:25000 i Naređenje o pretpočinjavanju komandanta Drinskog korpusa str. Pov. Br. 01/5-124 od 01.03.1994. godine
O - 5	Potvrda JU osnovna škola "Filip Višnjić" Donja Trnova, broj 599/2021. Od 30.08.2021. godine
O - 6	Uvjerenje Republičke uprave za geodetske i imovinko – pravne poslove Banja Luka, Područna jedinica Ugljevik, broj 21.48/714.1-2-232/21 od 27.08.2021. godine
O - 7	Izvod iz monografije "Teočanski dani otpora 1992/1995", autori Omer Đedović i Dževad Avdičević, 2015. godine, relevantne strane 35, 143, 144

